

БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН САЙДЫН ТУШААЛ

2020 оны 03 сарын 12 өдөр

Дугаар 56

Улаанбаатар хот

Мэргэжлийн байгууллагын эрх олгох, сунгах тухай

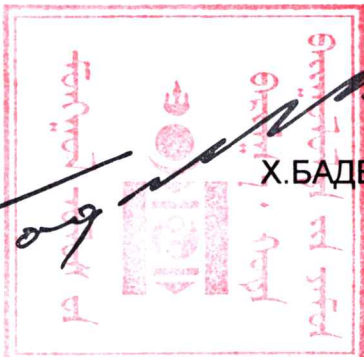
Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.3 дахь заалт, Барилга, хот байгуулалтын сайдын 2019 оны 191 дүгээр тушаалаар томилогдсон ажлын хэсгийн 2020 оны 02 дугаар сарын 21-ний өдрийн 2020/02 дугаар хуралдааны тэмдэглэлийг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Энэ тушаалын 1 дүгээр хавсралтад заасан 7 хуулийн этгээдэд газар зохион байгуулалт, газрын кадастрын үйл ажиллагаа эрхлэх мэргэжлийн байгууллагын эрхийг 3 жилийн хугацаатай олгосугай.

2. Энэ тушаалын 2 дугаар хавсралтад заасан 7 хуулийн этгээдийн газар зохион байгуулалт, газрын кадастрын үйл ажиллагаа эрхлэх мэргэжлийн байгууллагын эрхийг 3 жилийн хугацаагаар сунгасугай.

3. Газар зохион байгуулалт, газрын кадастрын үйл ажиллагаа эрхлэх мэргэжлийн байгууллагын эрх олгосон, эрх нь сунгагдсан хуулийн этгээдтэй гэрээ байгуулж, гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар /Ц.Ганхүү/-т үүрэг болгосугай.

4. Энэ тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хот байгуулалт, газрын харилцааны бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /Б.Гүнболд/-т үүрэг болгосугай.

Х.БАДЕЛХАН

151010173

Барилга, хот байгуулалтын сайдын
2020 оны 03 дугаар сарын /2.-ний
өдрийн 56 дугаар тушаалын нэгдүгээр
хавсралт

ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ГАЗРЫН КАДАСТРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЭРХЛЭХ
МЭРГЭЖЛИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ЭРХ ОЛГОСОН ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД

Д/д	Хуулийн этгээдийн нэр	Регистрийн дугаар	Эрхийн төрөл	Дугаар
1	Төгс төсөл ХХК	5975743	- Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт - Газрын кадастр	2020/0004
2	Баян өлгий капитал ХХК	3075567	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа	2020/0014
3	Эрхтгазар инженеринг ХХК	5482674	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0015
4	Глобал лэнд ворк ХХК	6415091	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0016
5	Глобал мэп ХХК	6425151	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа	2020/0017
6	Давхар-Ертөнц ХХК	5820316	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа	2020/0018
7	Үзмон ХХК	6344631	- Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт	2020/0019

Барилга, хот байгуулалтын сайдын
2020 оны 02 дугаар сарын 2-ний
өдрийн 56 дугаар тушаалын
хоёрдугаар хавсралт

ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ГАЗРЫН КАДАСТРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЭРХЛЭХ
МЭРГЭЖЛИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ЭРХИЙН ХУГАЦААГ СУНГУУЛСАН
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД

Д/д	Хуулийн этгээдийн нэр	Регистрийн дугаар	Эрхийн төрөл	Дугаар
1	Гранд-Амур ХХК	4551613	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0020
2	Геодата ХХК	5698146	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0021
3	Геоценоз ХХК	2671891	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0022
4	Газарсервис ХХК	2048205	- Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт - Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0023
5	Глобус ХХК	2579081	- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0024
6	Эрин кадастр ХХК	6132855	- Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт - Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа - Газрын нөхөн сэргээлт	2020/0025
7	Лэндмэп ХХК	2882582	- Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт - Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа	2020/0026

БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН САЙДЫН ТУШААЛ

2020 оны 03 сарын 12 өдөр

Дугаар 57

Улаанбаатар хот

Зөвлөмж батлах тухай

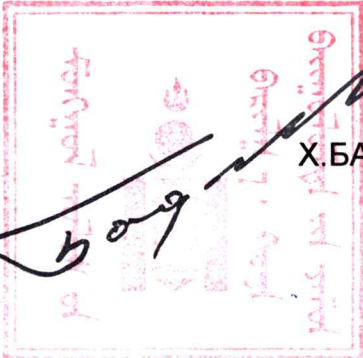
Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Монгол Улсын яамны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3 дахь заалт, Газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.1 дэх заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Газрын тухай хуулийн 19.1.8-д заасан “аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд дүгнэлт өгөх, хэрэгжилтэд хяналт тавих” бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах зөвлөмжийг хавсралтаар шинэчлэн баталсугай.

2. Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг уг зөвлөмжийн дагуу боловсруулахад хяналт тавих, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч ажиллахыг Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар /Ц.Ганхүү/-т даалгасугай.

3. Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулахад энэхүү зөвлөмжийг мөрдөж ажиллахыг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, аймгийн Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар болон Нийслэлийн газар зохион байгуулалтын албаны дарга нарт тус тус үүрэг болгосугай.

4. Энэ тушаал гарсантай холбогдуулан Барилга, хот байгуулалтын сайдын “Арга зүйн заавар батлах тухай” 2007 оны 156 дугаар тушаалыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Х.БАДЕЛХАН

151010175

Барилга, хот байгуулалтын сайдын
2020 оны 03 дугаар сарын 12-ны
өдрийн 57 тоот тушаалын хавсралт

АЙМАГ, НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ ЗӨВЛӨМЖ

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

1.1. Газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.8-д заасан чиг үүргийн хүрээнд Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний баримт бичгийг боловсруулах, батлуулах, хэрэгжүүлэхэд энэхүү зөвлөмжийг ашиглана.

1.2. Энэхүү зөвлөмжийн зорилго нь аймаг, нийслэлээс баримталж буй хэтийн бодлогыг газрын нөөцийн төлөвлөлтөөр дэмжин тогтвортой хөгжүүлэх, газрын нэгдмэл сангийн ангилал бүрд эдийн засгийн үр ашигтай, нийгмийн ач холбогдолтой, байгаль орчинд ээлтэй цогцолбор арга хэмжээг төлөвлөх, иргэд, олон нийтэд хүртээмжтэй, газар ашиглалтын тэгш эрхээр хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх боломжийг тодорхойлсон урт хугацааны хөгжлийн баримт бичиг боловсруулахад оршино.

1.3. Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулах арга зүй нь газар бүсчлэн хуваарилах бөгөөд төлөвлөгөөнд хамрагдаж буй нутаг дэвсгэрийн газрын менежментийн ерөнхий болон тодорхой чиг үүргийн бодлогын бүсүүдийг зөв ялгаж гаргасан байна.

ХОЁР. АЙМАГ, НИЙСЛЭЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ ЗАРЧИМ, ШААРДЛАГА

2.1. Аймаг, нийслэлийн Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг /цаашид "ерөнхий төлөвлөгөө" гэх/ дараах үндсэн зарчимд тулгуурлан боловсруулна. Үүнд:

2.1.1. Аймаг, нийслэлийн хилийн цэс доторх бүх газар нутгийг өмчлөл, эзэмшил, ашиглалтын байдлаас үл хамааран ерөнхий төлөвлөгөөнд хамруулж, газрын нэгдмэл сангийн ангилал бүрээр төлөвлөгөөг боловсруулах;

2.1.2. Ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх хугацаа "Газрын тухай" хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.3 дахь хэсэгт заасны дагуу 12-16 жил байх ба төлөвлөлтийг ойрын буюу Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөртэй уялдсан бодитой, дунд буюу төсөөллийн, ирээдүйн буюу таамаглал гэсэн гурван үе шаттай байна;

2.1.3. Ерөнхий төлөвлөгөөний үр ашгийг үнэлж, тухайн үеийн ханшаар мөнгөн дүнгээр илэрхийлсэн байх;

2.1.4. Улс, орон нутгийн хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн баримт бичгийн зорилт, арга хэмжээний хүрээнд тухайн аймаг/нийслэлд хэрэгжүүлэх хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн төлөвлөх, түүнийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг гаргасан байх;

2.1.5. Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан бүс нутаг, аймаг, нийслэлийн түвшинд хамаарах нийгэм, эдийн засгийн зорилго, зорилт, орон зайн байршлын асуудлыг нийцүүлэн тусгасан байх;

2.1.6. Ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан төсөл, арга хэмжээ нь сумын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөө, нийслэл, сум, дүүргийн тухайн жилийн газар

зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд шууд тусган хэрэгжүүлэх боломжтойгоор нарийвчлагдан төлөвлөгдсөн байх;

2.1.7. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй боловсруулж төлөвлөх;

2.1.8. Аймаг, нийслэлийн хөгжлийн чиг хандлагад үндэслэн нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын үнэлгээг боловсруулж ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгах;

2.1.9. Бүх төрлийн нөөцөд тулгуурлан үйлдвэрлэл, аж ахуйн салбаруудыг оновчтой байршуулах, төрөлжүүлэх, тэдгээрийн харилцан хамаарал, улс орны хөгжилд оруулах цар хүрээг үндэслэл сайтай тогтоох замаар нутагшил, суурьшлыг оновчтой төлөвлөх үндсийг бүрдүүлсэн байх;

2.1.10. Ерөнхий төлөвлөгөө нь тогтвортой хөгжлийн зарчмуудыг баримталсан, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хангасан, нийгмийн ач холбогдолтой, эдийн засгийн үр ашигтай байх;

2.1.11. Тухайн орон нутагт хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээ, түүний хөрөнгө оруулалтын цар хүрээг тоймлон тогтоосон байх;

2.1.12. Иргэдийн тав тухтай, ажилтай, орлоготой, тогтвор суурьшилтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байх;

2.1.13. Бүс нутгийн ландшафт төлөвлөлт, газар бүсчлэн хуваарилах арга зарчмыг зөв хослуулсан байх;

2.1.14. Шинжлэх ухааны дэвшилтэт технологийг ашигласан байх;

2.1.15. Байгаль, түүх, соёлын дурсгалт болон үнэ цэнэтэй газар нутгийг хамгаалахад чиглэсэн байх;

2.1.16. Монгол орны уламжлалт газар ашиглалтын хэв шинжийг харгалзсан байх;

2.1.17. Ерөнхий төлөвлөгөөг хил залгаа орших аймаг, нийслэлийн нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийн төлөвлөлттэй уялдуулсан байх;

2.1.18. Холбогдох хууль, тогтоомж болон бусад салбарын бодлого, хөтөлбөр, зорилтуудтай нягт уялдуулсан байх;

2.1.19. Иргэд, олон нийтийн оролцоог хангасан, тэдгээрийн эрх ашигт нийцсэн байх;

2.1.20. Газар ашиглалтын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа хувилбартай байх зарчмыг баримтлах ба байж болох хувилбаруудаас илүү оновчтойг сонгох боломжийг орон нутгийн удирдлагуудад олгох;

2.1.21. Зохио масштабын байр зүйн зураг болон төлөвлөлтийн зургийг стандартын дагуу газарзүйн мэдээллийн системийн програм хангамж ашиглан гүйцэтгэсэн байна.

3. ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

3.1. Ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулах ажлын удирдлага, зохион байгуулалтыг дараах байдлаар хийнэ. Үүнд:

3.1.1. Аймаг, нийслэлийн газрын алба нь ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулах ажлын зардлыг Засгийн газрын 2018 оны 320 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Газар зохион байгуулалтын ажлын үнэлгээ”-ний дагуу тооцож, орон нутгийн төсөвт тусгуулах арга хэмжээг зохион байгуулна;

3.1.2. Ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах “Ажлын даалгавар”-ыг Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас өгсөн удирдамж, чиглэлийн дагуу боловсруулж, хянуулсны үндсэн дээр аймаг, нийслэлийн Засаг дарга батална /Хавсралт 1/;

3.1.3. Ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ажлын гүйцэтгэгчийг “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай” хуулийн дагуу сонгон шалгаруулна;

3.1.4. Ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ажлын гүйцэтгэгч нь газар зохион байгуулалтын үйл ажиллагаа явуулах эрхтэй мэргэжлийн байгууллага байна;

3.1.5. Аймаг, нийслэлийн газрын алба нь ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулахад шаардлагатай мэдээллээр хангах, ажлын гүйцэтгэлд хяналт тавих ба ажил гүйцэтгэгчтэй хээрийн тодруулалт, судалгаа хийх, иргэд, олон нийтийн саналыг авах, төлөвлөгөөний төсөл боловсруулах явцад хамтарч ажиллана;

3.1.6. Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь ерөнхий төлөвлөгөөний төсөлд санал, дүгнэлт, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч, хэрэгжилтэд үнэлэлт, дүгнэлт өгч ажиллана;

3.1.7. Аймаг, нийслэлийн газрын алба болон ажил гүйцэтгэгч нар нь "Газрын тухай" хуулийн дагуу ерөнхий төлөвлөгөөний төслийг аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн батлуулах ажлыг зохион байгуулна;

3.1.8. Аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас ерөнхий төлөвлөгөөнд өгсөн дүгнэлтийг үндэслэн ерөнхий төлөвлөгөөг батална;

3.1.9. Энэхүү батлагдсан төлөвлөгөө нь газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн мэдээллийн санд бүртгэгдсэнээр хэрэгжиж эхэлнэ;

3.1.10. Ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх явцад цаг үеийн болон нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээ, шаардлагаас хамааран ерөнхий төлөвлөгөөнд тодотгол хийж болно.

3.1.11. 3.1.10-т зааснаар тодотгол хийхдээ саналаа төсөв, хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийн хамт шийдвэрлүүлнэ;

3.1.12. Ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тухайн аймаг, нийслэлийн байгаль, цаг уур, нутаг дэвсгэрийн онцлог, газар ашиглалтын төрөл, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний шийдэл зэргийг харгалзан дараах үндсэн асуудлуудыг шийдвэрлэнэ. Үүнд:

3.1.12.1. Тухайн нутаг дэвсгэрт тохиромжтой байдлын үнэлгээ болон нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын үнэлгээ хийсний үндсэн дээр газар ашиглалтын зориулалтын бүс тогтоох;

3.1.12.2. Нийгэм, эдийн засгийн эрэлт хэрэгцээг хангахад газар ашиглалтын зориулалтын бүсэд тавигдах ерөнхий шаардлагыг тодорхойлох;

3.1.12.3. Газрын нэгдмэл сангийн ангилал бүрээр газрыг зөв зохистой ашиглах, хамгаалах арга хэмжээг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр төлөвлөн хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлох;

3.1.12.4. Газрын нөөц, чадавхийг үндэслэн салбаруудын газар ашиглах, хамгаалах хэрэгцээг үндэслэн зохистой хэмжээ, оновчтой бүтцийг нь тогтоож, газрын нэгдмэл сангийн удирдлага, төлөвлөлтийн хэтийн төлөвийг тодорхойлох;

3.1.12.5. Ашиглалтгүй, ашиглалт багатай газар нутгийг илрүүлэх, тохиромжтой байдлын үнэлгээ, нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын үнэлгээнд тулгуурлан газар ашиглалтыг нэмэгдүүлэх /хадлан, тариаланд тохиромжтой газрыг илрүүлэн сонгох, хадлан, бэлчээрийг тордож сайжруулах, доройтсон, эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээх, алслагдсан газар нутаг, бэлчээрт хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээ авах гэх мэт/ замаар тухайн газрын өгөөжийг дээшлүүлэх арга хэмжээг төлөвлөх;

3.1.12.6. Ашиглалт ихтэй газар нутгийг илрүүлж, ачааллыг бууруулах төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх;

3.1.12.7. Газар хамгаалах, түүнийг элдэв элэгдэл, эвдрэл, бохирдол, доройтол болон элсний нүүлт, цөлжилтөөс хамгаалах, сэргээн сайжруулах, байгалийн унаган төрхийг хадгалан хамгаалах төсөл, арга хэмжээг боловсруулах;

3.1.12.8. Газар ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулахтай холбогдсон арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгө оруулалтын төсөөлөл, түүний эдийн засгийн үр ашгийг тодорхойлох;

3.1.12.9. Дүйцүүлэн хамгаалах газрыг тогтоохдоо нөлөөлөлд өртсөн газартай ойр байх, экологийн хувьд дүйцэхүйц байх, дүйцүүлэн хамгаалах хугацааг нөлөөлөл үргэлжлэх хугацаатай харьцуулж тогтоох, урт хугацааны хамгааллыг хангах;

3.1.12.10. Дээрх нийтлэг асуудлаас гадна тухайн нутаг дэвсгэрийн болон нутгийн иргэдийн онцлогт тохируулан шийдвэрлэвэл зохих бусад асуудлыг тусгаж болно.

4. ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ АЖЛЫН ҮЕ ШАТ

4.1. Ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах ажил нь дараах үе шаттай байна.

Үүнд:

4.1.1. Бэлтгэл ажил;

4.1.2. Хээрийн судалгааны ажил;

4.1.3. Орон нутгийн холбогдох албан тушаалтнууд, иргэд, олон нийтийн саналыг авах;

4.1.4. Материал боловсруулалт, төлөвлөлт, үр дүн;

4.1.5. Ерөнхий төлөвлөгөөг аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлж, батлуулах;

4.1.6. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн мэдээллийн санд батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөг бүртгүүлэх;

4.1.7. Ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх;

4.1.8. Ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийх.

5. БЭЛТГЭЛ ҮЕ АЖИЛ

5.1. Бэлтгэл ажлын хүрээнд байгаль-нутаг дэвсгэрийн, нийгэм-эдийн засгийн нөхцөл, нөөцийн судалгааг дараах дэд бүлгүүдээр хийнэ. Үүнд:

Хүснэгт 1. Бэлтгэл ажлын хүрээнд цуглуулах материалын жагсаалт /Хавсралт болгох/

№	Мэдээний төрөл	Тайлбар
Байгаль-нутаг дэвсгэрийн нөхцөл, нөөцийн судалгаа		
1	Газрын гадарга, байгаль-нутаг дэвсгэрийн цогцолбор нөхцөл	Тухайн аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хотгор гүдгэрийн ямар хэлбэр, хэв шинж зонхилж байгааг тодорхойлж, өндөржилт, налуужилт, атриажилт зэрэг морфометрийн үзүүлэлтүүдийг тогтоон Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газрын даргын 2015 оны А/200 тоот тушаалаар батлагдсан "Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ хийх арга зүй"-г ашиглан хөдөө аж ахуй ба хот байгуулалтад хир зэрэг тохиромжтойг нь үнэлж, талбайн хэмжээ, нийт нутагт эзлэх хувийг тогтоон тэдгээрээс нийгмийн хөгжилд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлно. Мөн хотгор гүдгэрийг бүрэлдүүлэгч орчин үеийн үйл явцад /хөрсний гулсалт, ул хөрсний улирлын хөлдөлт гэсэлт, цөлжилт, тэдгээрийн нөлөөлөл/ зохих үнэлэлт өгнө.
2	Инженер геологийн нөхцөл	Одоо байгаа сум, суурин газруудын суурьшлын бүсүүдийн инженер, геологийн нөхцөлийн судалгааг холбогдох газруудаас авч, тодотгон баяжуулалт хийх ба суурьшлын бүсийн функциональ бүсүүдээр олон жилийн цэвдэг, онцгой шинж чанартай ул хөрс, инженер-геологийн бусад нөхцөл байдалд анализ хийж, инженер геологийн ерөнхий зураглалыг харуулна.
3	Гүний ус	Газрын доорхи усны горим, давхаргын түвшин, усны химийн

	/Гидрогеологи/	найрлага, бүтэц, эрдэсжилт, шилжилт хөдөлгөөн /гидрогеологийн нөхцөлийн судалгаа/-нд дүн шинжилгээ хийнэ. Уст цэг бүхий инженерийн барилга, байгууламж бүхий газруудын ерөнхий зураглалын харуулна.
4	Уур амьсгал	Уур амьсгал, цаг ууртай холбоотой мэдээ, мэдээллийг хур тунадас, агаарын ба хөрсний температур, цочир хүйтрэл ба хүйтрэлгүй үе, агаарын даралт, дулаан, чийг, салхины горим, нарны гийгүүлэлт, байгалийн гамшгийн тохиолдлууд, цасан бүрхүүл гэх мэт үзүүлэлтээр сүүлийн 3-5 жилээр тодорхойлж, тэдгээрийн нийгэм-эдийн засгийн хөгжилд нөлөөлөх зэрэг ба сөрөг талуудыг тодорхойлно.
5	Гадаргын ус	Гадаргын болон гүний усны нөөц, байршил, шинж чанар, ашиглалт, хотын ба аж ахуйн газрын усан хангамж, түүнийг нэмэгдүүлэх, усны бохирдол ба бохирдуулагч эх үүсвэр, хамгаалах арга хэмжээ зэргийн судалгааг явуулна. Тайланд бичмэл хэсгээс гадна гол, горхи, нуур, худгуудын байршлын зураг, схем, нөөц болон ашиглалтын диаграмм, усны шинж чанарыг харуулсан хүснэгт оруулсан байна.
6	Хөрс, хөрсөн бүрхэвч	Хөрсөн бүрхэвчийн судалгаагаар хөрсний ялгарлын хил хязгаар, тархацын хэмжээг хөрс судалгааны дунд ба бага масштабын зураглалын арга зүйн дагуу тодорхойлно. Хөрсний физик, хими, морфологийн болон агроүйлдвэрлэлийн шинж чанарыг хөрсний ялгарал бүрээр ангилан харуулна. Хөрсний ангилгаанд газар зохион байгуулалтын судалгаанд хэрэглэж ирсэн нэршлийн ангилгааг баримтлана. Хөрсний төлөв байдал, чанар өөрчлөлт, элэгдэл эвдрэлд орсон болон орж болзошгүй байдал, хөрсний нийгмийн ачаалал даах болон нөхөн сэргэх, цэвэрших чадвар, экологийн хязгаарлалт шаардлагатай хөрсний тархалтыг харуулна. Тариалангийн зориулалтаар ашиглаж болох үржил шимт хөрсний тархац, хэмжээг зурагт харуулж агрохимийн болон агроүйлдвэрлэлийн шинж чанарыг тодорхойлохоос гадна хөрс ашигласнаар байгаль орчинд гарч болох сөрөг үзэгдэл, түүнийг бууруулах арга хэмжээг заана. Мөн хөрсний тархалт, агроүйлдвэрлэл, элэгдэл эвдрэл болон экологийн хязгаарлалттай ашиглах хөрсний тархалтын зураг, хүснэгтийн хамт оруулах ба одоогоор газар тариаланд ашиглаж буй хөрсний шинж чанар, элэгдэл эвдрэлийн байдал, мелорацийн арга хэмжээний талаар авах арга хэмжээг зөвлөнө.
7	Ургамлын аймаг, ургамалжилт	Ургамалжилтын хувьд ботаник-газарзүйн мужлалаар тухайн аймаг ямар муж, тойргуудад хуваагдах, тэр нь ямар онцлогтой болох, ямар хэв шинж, бүлгэмдлийн ургамал тархсан болохыг гаргах, түүнээс ямар хэв шинж нь давамгайлах зэргийг тодорхойлон бичнэ. Тухайн аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт хэдэн зүйл дээд, доод ургамал тархсан, үүнээс хэдэн зүйл нь монголын улаан номонд орсон хийгээд ховор ба нэн ховор, эндемик, ашигт ургамал болохыг жагсаалтаар гаргах, мөн бусад нутагт элбэг тархалттай боловч тухайн аймаг орон нутагт ховор, нэн ховорт орох ямар ургамал байгааг тодорхойлно. Тайланд бичмэл хэсгээс гадна ботаник-газарзүйн болон ургамалжилтын зургийг хүснэгтэн мэдээллийн хамт оруулсан байна.
8	Ан амьтан	Тухайн аймаг, нийслэлийн байгалийн төлөв байдлыг тодорхойлоход чухал ач холбогдолтой сээр нуруутан амьтдын зүйлийн бүрэлдэхүүн, зонхилох овгууд, нэн ховор, ховор ан амьтдын тархалт, тоо толгойн асуудлыг өмнөх үеийн судалгааны мэдээ, баримтад түшиглэн авч үзнэ. Мөн амьтдын зүйлийн бүрдлийг гаргахаас гадна ан амьтдыг эрх зүйн хамгаалалтад авсан байдал болон тухайн аймагт өргөн тархсан, элбэг зүйл, хязгаарлагдмал тархалттай, цөөн тоогоор

		тохиолдох, ховор зүйл, тоо толгой нь нэн цөөн, устан сөнөж болзошгүй байгаа ан амьтны зүйлийг нэмэлт хүснэгтээр харуулна. Аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байнга болон нүүдэллэн ирж амьдардаг ан амьтад, тэдгээрийн байршил, тоо толгой, өсөлт, бууралтын сүүлийн үеийн чиг хандлагыг судалгаанд хамруулсан байна. Мөн түүнчлэн ховордсон ургамал, амьтны аймаг, зүйлийг хамгаалах, нөхөн сэргээх боломжийг газрын бүсчлэлийн бодлогод тусгах зорилгоор газар бүсчлэлийн судалгааны нутаг дахь ховордсон буюу устах аюул нүүрлэсэн амьтны аймаг, тэдгээрийн төрөл, зүйлийн нэр төрөл, тоо хэмжээ, байршил, тэдгээрийн оршин байгаа болон ховордох устах болсон нөхцөл шалтгаан нь газар ашиглалттай холбоотой эсэх, газар ашиглалтыг өөрчилснөөр тэдэнд ямар нөлөөлөл учирч болохыг сайтар судалж, хангалттай мэдээ, мэдээлэлтэй болох ёстой. Мөн нүүдлийн болон зэрлэг ан амьтдын тархац нутгийг хамгаалах, нүүдлийн замыг чөлөөтэй байлгах боломжийг бүрдүүлнэ. Судалгааны явцад ховор ховордсон ургамал, амьтны аймаг, төрөл зүйлийг хадгалах, нөөцийг нөхөн сэргээх шаардлагын үүднээс хамгаалалттай газар, бүс болгон авах, газар ашиглалтыг зогсоох, ашиглалтын төрөл хэлбэрийг өөрчлөх, тодорхой үйл ажиллагааг хязгаарлах, зогсоох, газар зүйн таатай орчин буй болгох, газрын хувьсал өөрчлөлтийг хянах, тухайн хэв шинжийн нутаг усыг төлөөлүүлэн аж ахуйн эргэлтээс гаргаж чөлөөлөх замаар уугуул байдлаар нь үлдээх шаардлагатай газар ус, нутаг байгаа эсэх, ийм бололцоо байгаа эсэхийг биологийн хүчин зүйлийн судалгаатай хамт гүйцэтгэнэ. Тайланд бичмэл хэсгээс гадна ан амьтны төрөл, нутагшлыг харуулсан схем болон хүснэгт оруулсан байна.
9	Ашигт малтмал	Эрдэс баялаг, уулын чулуулаг, нөөц нь тогтоогдсон ашигт малтмалын орд, түүний нөөц, байршилд дүн шинжилгээ хийх хайгуулын ажлаар ашигт малтмалын тоо хэмжээ, хэлбэр, агуулга, эрдсийн бүрэлдэхүүн нь нарийвчлан тогтоогдсон ашигт малтмалын ашиглалтын болон хайгуулын орд, түүний нөөц, байршлын зураглал үйлдэх, газар ашиглалтын бусад ангилал, зориулалттай давхцуулан дүн шинжилгээ өгөх ажил хийгдэнэ.
10	Түүх, археологи, өв соёл	Тухайн аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байгаль дээр ил задгай орших хүний гараар бүтээгдэн бий болсон эртний булш, бунхан, хиргисүүр, хөшөө чулуу, хадны сүг зураг, сүм хийдийн туурь гэх мэт дурсгалт газрыг дараах байдлаар ангилж бүртгэн, холбогдох мэдээллийг цуглуулан, байршлыг зурагт оруулах ажил хийгдэнэ. Үүнд: <i>Хөшөө дурсгал:</i> түүх, урлаг, шинжлэх ухааны хувьд нэрд гарсан, бүх талын үнэт ач холбогдол бүхий уран барилга, сүрлэг чимэглэлийн уран баримал, уран зургийн бүтээл, археологийн олдвор, бичээс, агуй болон цогцолбор дурсгал <i>Архитектурын чуулга:</i> түүх, урлаг, шинжлэх ухааны хувьд нэрд гарсан бүх талын үнэт ач холбогдол бүхий салангид буюу нэгдмэл барилга байгууламж, уран барилгын цогцолбор <i>Дурсгалт газар:</i> хүний болон хүн, байгалийн хамтарсан бүтээлүүд, мөн түүх, гоо зүй, угсаатны судлалын хувьд нэрд гарсан бүх талын үнэт ач холбогдол бүхий археологи, түүхийн дурсгалт газар.
11	Орчны бохирдол	Агаар, хөрс, усны бохирдлын өнөөгийн байдал, бохирдуулагч эх үүсвэр, тэдгээрийн байршил, бохирдлын төрөл, хэмжээ, сөрөг нөлөөлөл бүхий нутаг дэвсгэрийг бүсчлэн тогтооно.
12	Засаг захиргаа,	Тухайн аймаг, нийслэлийн хилийн цэсийн мэдээллийг Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас албан ёсоор авч

	нутаг дэвсгэрийн нэгжийн хилийн цэс	үйл ажиллагаандаа ашиглах бөгөөд тухайн орон нутагт хилийн цэсийн маргаан байгаа эсэх судалгааг сум, дүүрэг, хороо, баг тус бүрээр гаргаж, зурагт тэмдэглэнэ.
Нийгэм-эдийн засгийн суурь нөхцөлийн судалгаа / Сүүлийн 5 жилийн статистик тоо баримтад тулгуурлан хөгжлийн хэтийн төлөвийг төлөвлөлтийн үе шат бүрээр нь тодорхойлно./		
13	Хүн ам зүй	Тухайн орон нутгийн хүн амын тоо, өсөлт, нас, хүйсийн бүтэц, төрөлт, нас баралт, гэрлэлт, цуцлалт, үрчлэлт гэх мэт хүн амын ердийн хөдөлгөөний статистикийн үзүүлэлтийг судалж, цуглуулна. Ерөнхий төлөвлөгөө хийгдэж байгаа аймаг, нийслэлийн нийт хүн амыг хүйсээр, насны бүлгээр, хот, хөдөөгийн хүн ам гэсэн ангиллаар хэтийн өсөлтийг нь төлөвлөлтийн хугацаагаар тооцоолж гаргаж ирнэ.
14	Хөдөлмөр, эрхлэлт	Хөдөлмөрийн насны хүн ам, ажиллах хүч, ажиллагчид, ажилгүй иргэдийн талаарх мэдээллийг тусгана. Эдгээр үзүүлэлтийг судлахдаа Үндэсний статистикийн хорооноос жил, улирал тутам гаргадаг "Ажиллах хүчний судалгаа", "Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажиллагчдын цалингийн мэдээ", "Төрийн албан хаагчийн бүрэлдэхүүн, хөдөлгөөний талаарх статистикийн тойм" зэрэг хөдөлмөрийн статистикийн холбогдолтой түүвэр судалгаа, мэдээ тайлангийн үр дүнг ашиглана. Хүн амын насны бүлгийн өсөлтөд үндэслэн төлөвлөлтийн хугацаанд хөдөлмөрийн насны хичнээн хүн ам бий болох тооцоог тусгаж өгнө.
15	Мал аж ахуй	Хөдөө аж ахуйн нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээг жилийн туршид мал, амьтдыг өсгөн үржүүлсний болон ургамал, тариа, хүнсний ногоо тарьж ургуулсны үр дүнд бий болсон хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний өртгийн нийлбэр дүнгээр тодорхойлдог. Мал аж ахуй, малын тооллого, малын зүй бус хорогдол, нутгийн эрлийз, цэвэр үүлдрийн малын тоо, мөн хашаа хороо, худгийн тооллого, судалгаа, малчин өрх, малчдын тоог сүүлийн 5 жилээр цуглуулж одоогийн байдлыг тодорхойлно. Үүний дараа мал болон тэжээвэр амьтдын хэтийн өсөлтийг төлөвлөлтийн хугацаагаар тооцоолж гаргаж ирнэ.
16	Аж үйлдвэр	Аж үйлдвэрийн салбарын үйл ажиллагааг аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажилчид, зардал, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хэмжээ (биет болон үнийн дүнгээр), борлуулалт, үндсэн хөрөнгө болон санхүүгийн үндсэн үзүүлэлтүүдээр илэрхийлж, аж ахуйн нэгжийн сар, жилийн тайлан, тооллого, судалгааны үр дүнгийн тоон мэдээллийг ашиглан тэдгээрийг нэгтгэн гаргана.
17	Боловсрол	Бүх шатны боловсролын сургалтын байгууллагын тоо, суралцагчид, төгсөгчид, элсэгчид, багш нарын тоо, боловсролын түвшинг аймаг, сумаар гаргана. Ерөнхий боловсролын сургуульд хамрагдалтын сургалтын хувь, сурагч-багшийн харьцаа, сургууль завсардалтын хувь, их, дээд сургууль, коллеж, мэргэжлийн анхан, дунд шатны сургуульд суралцагчид, төгсөгчдийн тоог Боловсролын олон улсын стандарт ангиллын дагуу гаргана.
18	Эрүүл мэнд	Эрүүл мэндийн байгууллагын тоо, эмнэлгийн орны тоо, эрүүл мэндийн байгууллагад ажиллагчдын тоо, их эмчийн тоо, эмнэлгийн дунд мэргэжилтний тоо мэргэжлийн төрлөөр, эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлэгчдийн өвчлөл, нас барсан хүний тоо, өвчний ангиллаар нэгтгэгдэнэ.
19	Дэд бүтэц	Эрчим хүчний салбарын өнөөгийн байдал: Цахилгаан, дулаан хангамжийн салбарын сүүлийн 5 жилийн төлөв байдал, тулгамдаж байгаа асуудал, хүндрэл, бэрхшээлийг болон эрчим хүчний эх үүсвэр, сэргээгдэх эрчим хүч /нар, салхи, ус, хөрсний дулаан/ дамжуулах сүлжээ /хүчин чадал/, үнэ тариф түүний нөлөөллийн талаар мэдээлэл, нотолгоонд суурилан судалж тодорхойлно.

	нийгэм хангамж	Зам тээврийн салбарын өнөөгийн байдал: Тухайн аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрт авто болон төмөр зам, агаар, усан замын аль төрлийн тээврийн салбарууд үйл ажиллагаа явуулж байгааг судлах бөгөөд авто тээврийн статистикийн мэдээллийг зорчигчийн тоо, зорчигч, ачаа эргэлт, тээврийн төрөл, тухайн орон нутагт байх авто машины тоо, төрлийг судална. Мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын өнөөгийн байдал: Тухайн аймаг орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй мэдээлэл, харилцаа, холбооны байгууллага, аж ахуйн нэгжийн бүртгэл судалгаа, тэдгээрийн хэрэглэгчдийн тоо, салбарын нийт орлого, хөрөнгө оруулалт зэргийг сүүлийн 5 жилээр судалж, нэгтгэх ажил хийгдэнэ.
20	Газар тариалангийн үйлдвэрлэл	Тухайн орон нутагт тариалан эрхлэлт байдаг бол тариалалт хийсэн талбайн хэмжээ, 1 га-ын ургацын хэмжээг таримлын төрлөөр судалж, тогтооно. Мөн таримлын төрлөөр ургац хураалтын нийт болон 1 га талбайн хэмжээг сүүлийн 5 жилээр харуулна. Түүнчлэн хүн амын гурил, гурилан бүтээгдэхүүн, төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэний үйлдвэрлэлээр дотоодын хэрэгцээний хичнээн хувийг хангаж байгааг судлан хүснэгтээр оруулна. Газар тариалан эрхэлдэггүй бол хүн амын хүнсний хэрэгцээгээ хаанаас авч хангаж байгаа талаарх судалгааг гаргана. Дээрх мэдээллүүдийг орон нутгийн статистикийн байгууллага болон Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэл эрхэлсэн байгууллагаас авч нэгтгэн судална.

5.2. Мөн бэлтгэл үе шатанд дараах ажлуудыг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

5.2.1. Тухайн аймаг, нийслэлийн өмнө батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн тайланг судална;

5.2.2. Бүх шатны газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний материалууд, газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгааны материалуудыг цуглуулах, уялдуулна;

5.2.3. Улс, бүс, аймаг, орон нутгаас баталсан хөгжлийн бодлогын баримт бичиг, үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөр болон гадаад, дотоодын төсөл хөтөлбөрүүдийн судалгааны тайланг судлах, уялдуулна;

5.2.4. Бусад салбарын үйл ажиллагааны хүрээнд хийгдсэн баримт бичиг, тайлан, өгөгдөл, суурь зураг зэрэг хоёрдогч мэдээллийг албан ёсны эх сурвалжаас хамгийн сүүлийн үеийн байдлаар авч ашиглана.

5.2.5. Байгалийн нөхцөл, нөөцийн судалгааны мэдээллийг цуглуулж боловсруулалт хийнэ. Үүнд:

5.2.5.1. Улс, аймаг/нийслэлийн нутаг дэвсгэр дээр хийгдэж байсан бүх төрлийн байгалийн нөхцөл, нөөцийн судалгааг судалж, нэгтгэн газарзүйн мэдээллийн системийг ашиглаж, тоон хэлбэрт оруулж, сэдэвчилсэн зургийн эхний хувилбарыг бэлтгэнэ.

5.2.5.2. Уур амьсгалын үзүүлэлтэд олон жилийн дундаж хур тунадас /мм/, агаарын болон хөрсний температур, агаарын чийгшил, агаарын даралт, шороон болон цасан шуургатай өдрийн тоо, ерөнхий салхины чиглэл, жилийн дундаж хурд, цасан бүрхүүлтэй өдрийн тоо, нартай өдрийн тоо багтана. Олон жилийн дундажийг 10-аас дээш жилийн дунджаар, жилийн үзүүлэлтийг сүүлийн 5 жилээр тооцож зураглана.

5.2.5.3. Газрын гадаргын төрх байдлын үзүүлэлтэд өндөржилт, налуужилт, байршлын зүг чигийг үзүүлэх бөгөөд 30 метр болон түүнээс өндөр нарийвчлалтай тоон өндрийн загвар /DEM/-ыг ашиглаж өндөржилт, зүг зовхисыг тус тус зураглана.

5.2.5.4. Усан хангамжийн үзүүлэлтэд гадаргын болон гүний усны мэдээлэл, усны ай сав, хагалбар, гол мөрний урсацын эх бүрэлдэх газар зэрэг усан сан бүхий газрын мэдээллийг байр зүйн зураг, агаар, сансрын зураг болон холбогдох

судалгаа шинжилгээний материалаас авч зураглана. Түүнчлэн газрын доорх усны горим, давхаргын түвшин, усны химийн найрлага, бүтэц, эрдэсжилтийн мэдээллийг цуглуулна. Мөн уст цэг бүхий инженерийн барилга байгууламж бүхий газруудыг ерөнхий зураглаж, бэлчээр газар тариалан, олборлох үйлдвэр, хүн амын усан хангамжийн нөхцөлийг тодорхойлно.

5.2.5.5. Зэрлэг амьтны төрөл, зүйл, ерөнхий тархац, байршлын үзүүлэлтээр зураглана.

5.2.5.6. Малын бэлчээр, ан амьтдын идээшлэх, шилжилт хөдөлгөөн, өсч үржих газар нутаг, бэлчээрийн төрөл, ургамлын экологийн үндсэн хэв шинж, чадавхийн хил заагийг зураглана.

5.2.5.7. Хөрсний үзүүлэлтэд хөрсний хэв шинж, механик бүрэлдэхүүн зэргийг зураглана.

5.2.5.8. Аймаг, нийслэлийн хэмжээнд бэлчээрийн экологийн чадавхийг зураглана. "Монгол орны бэлчээрийн төлөв байдал, өөрчлөлтийн загварууд" болон "Бэлчээрийн экологийн чадавхийг зураглах заавар"-ын дагуу зураглана.

5.2.5.9. Газар хөдлөлт, байгалийн гамшиг, аюултай үзэгдлийн давтамжийг зураглана. Үүнд гамшигт үзэгдэл болж байсан байршлууд, үер, ган, зуд, газар хөдлөлт гэх мэт зүйлсийг хамруулна.

5.2.6. Газар ашиглалт, хамгаалалт, түүний үр ашгийн мэдээлэл цуглуулж, боловсруулалт хийнэ. Үүнд:

5.2.6.1. Газрын нэгдмэл сангийн тооллогын мэдээнд өнөөгийн газар ашиглалтын судалгаа, агаар сансрын зураг болон хээрийн судалгаа тодруулалтын аргаар тодотгол, сайжруулалт хийж зураглан хамгийн сүүлийн үеийн байдлаар нэгдмэл сангийн ангиллын тооллого судалгааг боловсруулж, шаардлага хангах нарийвчлалтайгаар зураглана.

5.2.6.2. Газрын эрх зүйн харилцаа үүссэн нэгж талбарууд, түүний үнэлгээ, төлбөр, газрын зах зээлийн үнийн мэдээг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийнэ.

5.2.6.3. Ногоон байгууламж болон бусад нийтийн эзэмшлийн газрын ашиглалт, хамгаалалтын мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийнэ.

5.2.6.4. Хөдөө аж ахуйн газрын (хадлан, тариалан, бэлчээр, атаршсан газар, жимс, жимсгэнэ гэх мэт) ашиглалт, хамгаалалтын мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийнэ.

5.2.6.5. Хөдөө аж ахуйн газрын доройтол /хөрс усны элэгдэл, ялзмаг болон шим тэжээлийн хомсдол/, бэлчээрийн даац хэтрэлт, уул уурхайн сөрөг нөлөөллийн тооцоо судалгааг хийж зураглана.

5.2.6.6. Ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийнэ.

5.2.6.7. Дэд бүтцийн газрын (олон улс, улс, тусгай зориулалтын, орон нутгийн чанартай зам, шугам сүлжээний газрын байршил, эрчим хүч, холбоо мэдээллийн шугам сүлжээний газрын ашиглалт, хамгаалалт, байршил, үр ашиг гэх мэт) ашиглалт, хамгаалалтын мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийнэ.

5.2.6.8. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн байршил, хэмжээ, аялал жуулчлал, амралт сувиллын газрын судалгаа, байршлын мэдээлэл, плантеологи, археологийн олдвор, үл хөдлөх эд өлгийн зүйлс, түүх, соёлын дурсгалт газрын байршил, талбайн хэмжээний мэдээллийг цуглуулж, дүн шинжилгээ хийнэ.

5.2.6.9. Хот, тосгон, бусад суурин газрын экологийн судалгаа, зураг /агаар хөрс, усны бохирдол, тоосжилтын мэдээлэл/-д анализ хийж, үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг зураглана.

5.2.6.10. Зам шугам сүлжээний газрын зэрлэг амьтны байршил, шилжилт хөдөлгөөнд үзүүлж буй сөрөг нөлөөлөл, малчдын нүүдэлд учруулж буй бэрхшээлийн судалгааг хийж, зураглана.

5.2.6.11. Ойн ашиглалтаас байгаль орчны тэнцвэрт байдалд үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийн судалгааг хийж, зураглана.

5.2.6.12. Газар ашиглалтаас усны нөөцийн хомсдол, бохирдолд үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийн судалгааг хийж, зураглана.

5.2.7. Нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын үнэлгээ хийнэ. Үүнд

5.2.7.1. Нийгэм, эдийн засгийн судалгаанд ашиглагдах мэдээг байрлалд суурилсан “Нийгэм, эдийн засгийн мэдээллийн сан” болон холбогдох байгууллагуудаас авч, цуглуулна.

5.2.7.2. Нийгэм, эдийн засгийн судалгааны мэдээлэл, түүнд хийсэн дүн шинжилгээг эдийн засаг, үйлдвэрлэлийн салбар бүрээр болон иргэдийн эрэлт хэрэгцээний чиг хандлагыг тогтоох SWOT болон бусад шинжилгээг хийнэ.

5.2.7.3. Нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээг дараах чиглэлүүдээр тодорхойлно.
Үүнд:

5.2.7.3.1 Нийгмийн дэд бүтцийн газрын хэрэгцээ /сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг, соёл, урлаг гэх мэт төрийн байгууллага, ногоон байгууламж, эмийн сан, банк, халуун ус, сүм хийд гэх мэт/

5.2.7.3.2 Инженерийн дэд бүтцийн газрын хэрэгцээ / цахилгаан дамжуулах шугам, зам, халуун хүйтэн усны шугам гэх мэт/

5.2.7.3.3. амины болон нийтийн орон сууцны газрын хэрэгцээ

5.2.7.3.4. ажлын байрны хэрэгцээ шаардлага /салбар бүрээр/

5.2.7.3.5. Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ

5.2.7.3.6. хадлан, малын тэжээлийн ургамлын хэрэгцээ

5.2.7.3.7. Худаг, усан сангийн хэрэгцээ гэх мэт.

5.2.8. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээг холбогдох заавар, аргачлалын дагуу газар ашиглалтын дараах төрлүүдээр хийнэ. Үүнд:

5.2.8.1. Хөдөө аж ахуйн газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээ

5.2.8.2. Хот, сумын төв, тосгон, бусад суурин газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээ

5.2.8.3. Ой тарьж ургуулахад тохиромжтой газрыг үнэлгээ

5.2.8.4. Хөв цөөрөм байгуулахад тохиромжтой газрын үнэлгээ

5.2.8.5. Тусгай хамгаалалтад авахад тохиромжтой газрын үнэлгээ

5.2.9. Иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах асуулга, санал авах хуудас, сэдэвчилсэн суурь зураг, бичгийн хэрэгсэл, хээрийн судалгаанд ашиглах тоног төхөөрөмж (зөөврийн компьютер, проектор, зургийн аппарат, гар GPS гэх мэт), Газар зүйн мэдээллийн системийн болон бусад программ хангамжийг бэлтгэнэ.

6. ХЭЭРИЙН СУДАЛГАА

6.1. Газар дээр нь очиж ажиллах, хэмжилт, зураглал, тодруулалт хийх чиглэлүүд, баг бүрэлдэхүүн нь ажил гүйцэтгэгч болон аймаг/нийслэлийн Засаг даргын захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсгийн гишүүдээс бүрдэнэ.

6.2. Ажлын хэсэгт аймаг/нийслэлийн харьяа агентлагуудын холбогдох дарга, мэргэжилтнүүд, тариалан эрхлэгчид, үйлдвэр, үйлчилгээ эрхлэгчид, малчид, нутагтаа олон жил амьдарсан нутгийн иргэд, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл, нийгмийн эмзэг бүлгийн иргэдийг хамруулсан байвал зохино.

6.3. Хээрийн хэмжилт, тодруулалтын ажилд аймаг/нийслэл, сум/дүүргийн удирдлага, газрын албаны мэргэжилтэн нарыг оролцуулах ба шаардлагатай бусад мэргэжилтнүүдийг тохиролцсоны үндсэн дээр оролцуулж, газрын нэгдмэл сангийн ангиллын дагуу байршил, хил заагийг зураглана.

6.4. Газар дээр нь хэмжилт, зураглал, тодруулалт хийхдээ байршил тогтоох /GPS/ багаж, агаар, сансрын зураг зэргийг ашиглана.

6.5. Хиймэл дагуулын зураг 15 метр болон түүнээс өндөр нарийвчлалын, 6 сар болон түүнээс богино хугацаанд авсан мэдээг ашиглана.

6.6. Газар ашиглалт, байгалийн нөхцөл, нөөцийн байршил, заагийг бэлтгэл үе шатанд бэлтгэсэн суурь зураг, сэдэвчилсэн зураг дээр тодруулан гараар болон компьютерээр нэмж зураглана.

6.7. Газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдлын үнэлгээний зургийн таарцыг газар дээр нь шалгахад шаардлагатай хэмжилтийг хийнэ.

6.8. Хөдөө аж ахуйн газрын бүтэц, ашиглалт, хамгаалалт: Бэлчээр, хадлан, тариалангийн болон бусад зориулалтын газруудын байршил, хуваарилагдсан байдлыг хамруулна.

6.8.1. Тариалангийн газар, түүний ашиглалт, хамгаалалт: Тариалангийн газар ашиглалтын өнөөгийн байдлыг тодорхойлох, зураглах, түүнчлэн тариаланд тохиромжтой газрын хайгуул судалгаа хийх газрын хил заагийг тогтооно.

6.8.2. Тариалангийн эргэлтэд ашиглаж байгаа болон бүртгэлтэй боловч атаршсан талбайн эргэлтийн цэг, хил заагийг нягтлах, талбайн төрх байдал болон төлөв байдлын дэлгэрэнгүй судалгааг газар дээр нь нарийвчлан гүйцэтгэж, тэмдэглэл хөтөлж бүртгэлжүүлнэ.

6.8.3. Тариаланд одоо ашиглаж байгаа газрын төлөв байдал, чанар, эзэмшилт, ашиглалт, өмчлөлийн хэлбэр, таримлын бүтэц, сэлгээ, аж ахуйн үйл ажиллагааны чиглэл, үр ашгийг тооцоолох, зураглана.

6.8.4. Тариалангийн талбайн хэрэгцээт байдлыг тодорхойлохдоо "Тариалангийн газрын хэрэгцээт байдлын үнэлгээ хийх аргачлал"-ын дагуу тооцох бөгөөд тариалах талбайгаас гадна сэлгээ, уриншийн талбайн хэмжээг нэмж тооцож гаргана.

Хүснэгт 2. Тариалангийн газрын агро үйлдвэрлэлийн шинж чанар, чадавхи*
/Хавсралт болгох/

№	Сумын нэр	Нэгж талбарын /талбайн/ нэгж дугаар, талбар/	Хэмжээ, га-аар	Тохиомжтой байдлын зэрэглэл	Хөрсний нөхцөл	Мелорацийн нөхцөл	Гадаргын нөхцөл	Тарьсан талбай, га-аар	Тайлбар

Тайлбар: Үзүүлэлт бүрийг дэлгэрүүлэн мэдээлэлд боловсруулалт хийх замаар тухайн газрын чадавхийг тодорхойлох

Хүснэгт 3. Тариалангийн талбайн ашиглалтын өнөөгийн байдал

№	Сумын нэр	Нэгж талбарын дугаар	Хэмжээ, га-аар	Ургамлын аж ахуйн төрөл	Тарьсан хэмжээ, га-аар	Жилийн дундаж ургац, цн/га-аар
				Төмс, хүнсний ногооны аж ахуй		
				Үр тарианы аж ахуй		
				Жимс жимсгэний аж ахуй		
				Техникийн ургамал		
				Тэжээлийн аж ахуй		
				гэх мэт...		

Хүснэгт 4. Нөхөн сэргээлт, сайжруулалт хийсэн болон хийхээр төлөвлөж буй тариалангийн газрын судалгаа

№	Арга хэмжээ	Сумын нэр	Газрын байршил	Талбайн хэмжээ, га-аар	Зарцуулсан ба зарцуулах хөрөнгө	Хөрөнгийн эх үүсвэр
1	Ойн зурвас байгуулах					
2	Хөрсний ялзмаг, үржил шимийг дээшлүүлэх					
3	Агротехнологийн сайжруулалт					
4	Услалтын системийг сэргээн засварлах					
5	гэх мэт...					
	Бүгд					

Хүснэгт 5. Тариалангийн газрын өмчийн болон бусад эрхийн хуваарилалтын байдал

№	Газрын харилцааны хэлбэрүүд	Сумын нэр	Тоо хэмжээ					
			Иргэн		ААНБ		Гадаадын байгууллага	
			Тоо	га	Тоо	га	Тоо	га
1	Монгол улсын иргэний өмчийн газар							
2	Төрийн өмчийн газрыг гэрээгээр эзэмшиж буй тариалангийн газар							
3	Төрийн өмчийн газрыг гэрээгээр ашиглаж буй тариалангийн газар							
	Бүгд							

Хүснэгт 6. Жимс, жимсгэний газар, түүний ашиглалт хамгаалалтын байдал

№	Сумын нэр	Талбарын дугаар	Хэмжээ, га-аар	Таримал жимсний модны төрлүүд	Ургац, цн/га-р	Шимт чанар	Ашиглалтын өнөөгийн байдал
1							
2							
		Бүгд					

6.8.5. Усалгаатай газар тариалангийн байршил, заагийг зураглах: Усалгаатай газар тариалангийн талбайн солбицол, хил заагийг газар дээр нь тулгахгаас гадна усалгааны ямар арга хэлбэр ашиглаж байгаа талаар судална. Хуучин ашиглагдаж байсан услалтын системийн барилга байгууламж, түүний бүрэн бүтэн байдал, хүчин чадал, хариуцах эзэн зэрэг мэдээллийг бүрдүүлнэ.

6.8.6. Хадлангийн газар, түүний ашиглалт, хамгаалалт: Тухайн аймгийн газрын нэгдмэл сангийн тайланд бүртгэлтэй хадлангийн талбайн одоогийн ашиглалтын байдлыг газар дээр нь тулган хил зааг, хэмжээ байршлыг тодорхойлж зураглахаас гадна 1 га талбайн ургацын дээж авч, ургамлын бичиглэл үйлдэнэ.

6.8.7. Мөн хур бороо ихтэй жилд өвс ургамал сайн ургадаг ургацын хэмжээ ихтэй хадлан авахад тохиромжтой цаашид хадлангийн зориулалтаар ашиглах бэлчээрийн талбайн хэмжээ, байршлыг газар дээр нь тодорхойлж, зурагт буулгахгаас гадна 1 га талбайн ургацын хэмжээг тодорхойлно.

Хүснэгт 7. Хадлангийн нөөцөөр тогтоогдсон газруудын одоогийн төлөв байдал, чанар

№	Талбайн дугаар	Хэмжээ, га-р	Зонхилох ургамлын төрлүүд	Ургац, цн/га	Шимт чанар	Ашиглалтын өнөөгийн байдал
1	01					
2	02					
	Бүгд					

Хүснэгт 8. Хадлан бэлтгэх боломжтой бусад ангиллын газруудын судалгаа

№	Талбайн дугаар	Сумын нэр, байршил	Газрын зориулалт	Хадаж болох газрын хэмжээ, га-р	Бэлтгэх арга
	01				
	02				
	Бүгд				

Хүснэгт 9. Хадлан бэлтгэх боломжтой бусад газруудын төлөв байдал, чанар

№	Талбарын дугаар	Сумын нэр, байршил	Газрын зориулалт	Хадаж болох газрын хэмжээ, га-р	Бэлтгэх өвсний хэмжээ, тн	Бэлтгэх арга
	01					
	02					
	Бүгд					

Хүснэгт 10. Нөхөн сэргээлт, тордолт хийх хадлангийн газрын судалгаа

№	Арга хэмжээ	Газрын байршил	Талбайн хэмжээ, га-р	Зарцуулсан хөрөнгө* мян/төг	Хөрөнгийн эх үүсвэр
1	Услах				

2	Тордон сайжруулалт хийх				
3	Тарималжуулах				
4	Гэх мэт...				
	Бүгд				

*- Сайжруулах арга хэмжээ авсан бол хөрөнгийн хэмжээг бичих

Хүснэгт 11. Хадлангийн эзэмшилт, ашиглалтын өнөөгийн байдал

№	Газрын харилцааны хэлбэрүүд	Тоо хэмжээ		
		Иргэн	ААНБ	Гадаадын байгууллага
1	Эзэмшүүлсэн			
2	Ашиглуулсан			
3	Өмчлүүлсэн			
	Бүгд			

6.8.8. Бэлчээрийн газар, түүний ашиглалт, хамгаалалтын байдал: Тухайн орон нутгийн бэлчээр ашиглалтын өнөөгийн байдал, өвөлжөө, хаваржааны байршил, багийн нарийвчлалтайгаар аймгийн хэмжээнд бэлчээрийн даац багтаамж, хүрэлцээ, түүнийг нэмэгдүүлэх арга зам, нөхөн сэргээлт тордон сайжруулалт хийх болон тарималжуулах бэлчээрийн газруудын байршил, хэмжээ, төрөл, бэлчээр сайжруулах талаар авч буй арга хэмжээ, улирлын бэлчээрийн зааг зэрэг мэдээллүүд орно.

6.8.9. Малчин өрхийн өвөлжөө, хаваржаа: Өвөлжөө, хаваржааны байршлын мэдээллийг сүүлийн үеийн байдлаар бэлэн мэдээлэл ашиглаж хил зааг тогтоох, зуслан, намаржааны газрын бүсийг тогтоох.

6.8.10. Бэлчээр усжуулалт: Тухайн аймаг, орон нутгийн бэлчээр дэх уст цэг /худаг, булаг, шанд, гол горхи, нуур, хөв цөөрөм/-ийн тооллого, ашиглалтын байдлын судалгааг Хөдөө аж ахуй болон байгаль орчин хариуцсан мэргэжилтнээс авах, шинээр нэмэгдсэн худаг, уст цэгийн байршлыг газар дээр нь очиж тогтоон, зурагт тэмдэглэхийн зэрэгцээ уст цэгийн усны нөөц, ундарга, хүчин чадал, уст цэгийг ашиглаж байгаа малчин өрх, хот айл, малын тоо, худаг хариуцсан эзний талаарх мэдээллийг бүрдүүлнэ.

6.8.11. Отрын нөөц нутаг: Одоогийн ашиглаж байгаа отрын нутгийг тодорхойлж зураглах, цаашид отрын зориулалтаар ашиглах газрын байршлыг зураглах. Тухайн аймагт одоо байгаа отрын бүс нутаг дахь малын тоо, 1 га талбайн ургацын хэмжээ, даац, багтаамж, төлөв байдал, уст цэгийн тоо, ашиглалтын байдлыг тодорхойлж, зурагт оруулна.

6.8.12. Бэлчээрийг хамгаалах, сайжруулах, нөхөн сэргээх: Хүний үйл ажиллагаагаар болон байгалийн бусад хүчин зүйлүүдийн нөлөөгөөр доройтож, талхлагдсан бэлчээрийн төлөв байдлыг тодорхойлж, цаашид хамгаалах, сайжруулах, усжуулах, нөхөн сэргээх, хортон мэрэгчтэй тэмцэх арга хэмжээнүүдийг тодорхойлох ажил хийгдэнэ. Үүнд:

Хүснэгт 12. Нөхөн сэргээлт, тордон сайжруулалт хийх газар, хэмжээ /га-гаар/

№	Газрын доройтлын хэлбэрүүд	Байршил /Газар, усны нэр/	Хэмжээ, га-р	Тайлбар
1	Талхлагдсан бэлчээр-бүгд			
2	Үүнээс: Их			
3	Дунд зэрэг			
4	Элсжсэн			
5	Намагжилт, давсжилт үүссэн			

6	Хортон мэргэгчид тархсан			
7	Үйлдвэр уурхайн үйл ажиллагаагаар ухагдаж төнхөгдсөн			
8	Үйлдвэр уурхайн үйл ажиллагаагаар бохирдсон			
9	Ахуйн бохирдлууд			
10	Гэх мэт...			
	Бүгд			

**-Сайжруулалт хийсэн бол талбай ба хөрөнгийн хэмжээ, эх үүсвэрийг тавих*

Хүснэгт 13. Бэлчээр ашиглалтыг сайжруулахаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

№	Авах арга хэмжээ	Газрын байршил	Хөрөнгө мян/төг	Тайлбар
1	Худаг, усан санг барих			
2	Худаг, усан санг засварлах			
3	Зам харгуйг сайжруулах			
4	Хашиж хамгаалах			
5	Гэх мэт . . .			
	Бүгд			

Тайлбар: Дээрх үзүүлэлтийг сум бүрээр нэгдсэн тайланд хавсаргана.

6.8.13. Эрчимжсэн, хагас эрчимжсэн мал аж ахуй: Тухайн аймаг/нийслэлд одоогийн байдлаар эрчимжсэн аж ахуй эрхэлж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн судалгааг авч, аж ахуйн төрөл, хүчин чадал, зах зээлийн талаарх мэдээллийг бүрдүүлнэ. Мөн малчин өрхийн малын гаралтай мах, сүүн бүтээгдэхүүний хэмжээ, борлуулж ашиг олдог эсэх, цаашдын бодол зэргийг судална.

Хүснэгт 14. Эрчимжсэн мал аж ахуйн чиглэл, тоо

№	Үйл ажиллагааны чиглэл	Тоо ширхэг	Хүчин чадал
1	Сүүний		
2	Гахай тахиа үржүүлгийн		
3	Махны		
4	Гэх мэт		

6.8.14. Мал тууврын зам: Мал тууврын замын маршрут, заагийг зураглах. Аймгийн хэмжээнд сум хооронд дайран өнгөрдөг мал тууврын замын чиглэлийг зурагт тэмдэглэх, уг тууврын замыг аль улиралд ашигладаг эсэх, замын маршрутын дагуух газар нутгийг нутгийн малчин өрх ямар улиралд ашигладаг эсэх, хичнээн тооны малчин өрх болон мал хамрагддаг эсэх талаарх судалгааг гүйцэтгэнэ.

6.8.15. Ашиглалтгүй бэлчээр: Тухайн орон нутагт огт ашиглалт явуулдаггүй ба ашиглахад бэрхшээлтэй газрыг судалж, тогтоох ажлыг гүйцэтгэнэ. Өөрөөр хэлбэл уулын эгц хажуу, элс царманд дарагдсан газар, цөлжилтөд орсон гэх мэт шалтгааны улмаас хөдөө аж ахуйд ашиглахад тохиромжгүй буюу худаг усны хүрэлцээгүйгээс, хэт алслагдсан, зам харгуй байхгүйгээс ашиглагдахгүй байгаа газруудыг илрүүлэн тогтоож, зурагт оруулан ялгана.

6.8.16. Бусад ангиллын газраас бэлчээрт шилжсэн газар: Түүнчлэн бэлчээрээс бусад эдэлбэрт шилжсэн газрын байршил, бусад ангиллаас бэлчээрт ашиглагдаж буй газрын байршил зэрэг орно. Эдгээрээс ялангуяа тусгай хамгаалалттай газарт хамрагдаж буй бэлчээрийг тусгай хамгаалалттай газар нутгийн дотоод бүсчлэлтэй уялдуулан нарийвчлан авч үзэх, тусгай хамгаалалттай

газар нутагт хамрагдах нутгууд тухайн аймгийн бэлчээрийн хүрэлцээ, хангамжид хэрхэн нөлөөлж байгааг тусгана.

Хүснэгт 15. Бэлчээрээс бусад ангилалд шилжих газар, хэмжээ

№	Бусад ангилалд шилжих бэлчээрийн хэмжээ, га-р					
	Хадлан	Фермерийн аж ахуйн бэлчээр	Газар тариалан, га-р	Тусгай хэрэгцээ, хамгаалалт	Уул уурхай	Гэх мэтээр дэлгэрүүлэх

Хүснэгт 16. Бусад ангиллаас бэлчээрт ашиглагдаж буй газар, хэмжээ

№	Газрын сангийн ангилал	Талбай, га-р	Цаашдын ашиглалтын төлөв

6.8.17. Хөдөө аж ахуйн зориулалттай барилга, байгууламж: Барилга, байгууламжийн зориулалтаар ашиглаж буй газрын заагийг зураглах. Хөдөө аж ахуйн зориулалтаар ашиглагдаж байгаа барилга, байгууламжийн байршил, хэмжээ, зориулалтыг тулган шалгах, одоогийн ашиглалтын байдлыг тодорхойлж, бүрэн бүтэн эсэх, эвдэрч тоногдсон эсэх, байгууламжийг барьж байгуулсан огноо, хүчин чадал, багтаамж, хариуцдаг этгээд зэрэг мэдээллийг тодруулан судална.

6.9. Хот, тосгон бусад суурины ангиллын газар, түүний ашиглалт, хамгаалалт: Хот суурин газрын газар ашиглалтыг аймгийн төв болон цаашид бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөлтөөр аймаг, улсын зэрэглэлд хамрагдах сумын төвүүдэд дараах судалгааны ажлуудыг гүйцэтгэнэ. Үүнд:

6.9.1. Хотын барилгажсан газрын балансыг хотын хүн амд ногдох үзүүлэлтээр тооцон гаргах;

6.9.2. Хотын ногоон байгууламжийн нийт хэмжээ, нэг хүнд ногдож байгаа үзүүлэлт;

6.9.3. Хотын ерөнхий төлөвлөгөө болон одоогийн байдал, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилт, хотын функциональ бүсүүд /үйлдвэржилтийн бүс, орон сууцны бүс, засаг захиргаа, бизнесийн бүс, гэр хороолол/-ийн хил заагийг зохих масштабын байр зүйн зурагт зурагт тэмдэглэж, талбайн хэмжээг тодорхойлох;

6.9.4. Хот, суурины суурьшлын бүс нутгийн хот байгуулалтын үнэлгээг тодорхойлсон байх;

6.9.5. Хотын функциональ бүсүүдийн хуваарилалт, түүнийг хот байгуулалтад хэрхэн мөрдөж байгаа талаар дүгнэх;

6.9.6. Хот өргөжин тэлэх цаашдын хандлагыг Хот суурины хэрэгцээт байдлын үнэлгээг ашиглан байгалийн нөхцөлтэй уялдуулан судалж, зурагт тусгах;

6.9.7. Амралт сувилал, аялал зугаалгын бүс, хог хаягдал, оршуулгын газар, уламжлалт ёс, заншил, түүх соёлын өвийг хадгалан хамгаалах газруудын одоогийн төлөв байдал, байршлыг зохих масштабын байр зүйн зурагт тусгах;

6.9.8. Дагуул хотыг хөгжүүлэх бүсийг тогтоох Хотын байгаль орчин, ногоон бүсийн ашиглалт, хамгаалалтын байдал, бохирдлын зэрэг тогтоож, үнэлэлт дүгнэлт өгөх.

Хүснэгт 17. Хот суурин газрын шилжилт хөдөлгөөн ба хотын барилгажих нөөц газар

№	Газрын зориулалт	Аль ангиллын газраас шилжих	Хэмжээ, га-аар
1	Барилгажихаар төлөвлөгдсөн нөөц		

2	...		
	Бүгд		

Хүснэгт 18. Хотын газрын доройтлын байдал

№	Газрын доройтлын хэлбэрүүд	Байршил /газар, усны нэр/	Хэмжээ, га-р	Тайлбар
1	Хөрсний гүний ба өнгөн бохирдол			
2	Уруйд идэгдсэн			
3	Өнгөн бүрхэвч нь зулгарсан			
4	Элсжсэн			
5	Намагжилт, давсжилт үүссэн			
6	Хортон мэрэгчид тархсан			
7	Үйлдвэр уурхайн үйл ажиллагаагаар ухагдаж төнхөгдсөн			
8	Үйлдвэр уурхайн үйл ажиллагаагаар бохирдсон			
9	Гэх мэт...			
	Бүгд			

Хүснэгт 19. Нөхөн сэргээлт, тордолт хийх газрын судалгаа

№	Арга хэмжээ	Газрын байршил	Талбайн хэмжээ, га-р	Зарцуулсан хөрөнгө* мян/төг	Хөрөнгийн эх үүсвэр
1	Ойн зурвас байгуулах				
2	Эвдэрсэн хөрсийг нөхөн сэргээх				
3	Зүлэгжүүлэх, цэцэрлэгжүүлэх				
4					
5					
6	гэх мэт...				
	Бүгд				

Хүснэгт 20. Хот суурингийн газрын харилцааны өнөөгийн байдал

№	Газрын харилцааны хэлбэрүүд	Тоо хэмжээ		
		Иргэн	ААНБ	Иргэн
1	Эзэмшүүлсэн			
2	Ашиглуулсан			
3	Өмчлүүлсэн			
	Бүгд			

6.9.9. Амралт, рашаан сувиллын газрын ашиглалт, хамгаалалтын одоогийн байдал: Тус аймаг орон нутагт хичнээн хэмжээний амралт, сувилал болон хүүхдийн зуслангийн газар байршиж байгаа ба тэдгээрийн эдэлбэр газарт мөн орчин тойрны газар ашиглалтын байдалд хамтад нь үнэлэлт, дүгнэлт өгнө.

6.9.10. Үйлдвэр уурхайн газрын ашиглалт, хамгаалалтын байдал: Энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй ашигт малтмалын ашиглалтын болон түгээмэл тархацтай ашигт малтмал болон тоосгоны үйлдвэр, бусад карьеруудын газар ашиглалтын өнөөгийн байдал, тэдгээрийн орчны газарт хамтад нь үнэлэлт, дүгнэлт өгч, судалгааны ажлыг гүйцэтгэнэ.

6.10. Зам, шугам сүлжээний ангиллын газар, түүний ашиглалт: Автозамын зориулалт хэмжээ, төрөл, төмөр замын эдэлбэр газар, хамгаалалтын зурвас, төмөр замын өртөөний орон сууц, үйлчилгээний зориулалтын газрын ашиглалтын байдал багтана.

Хүснэгт 21. Авто болон төмөр замын зурвас газар

№	2009 оны байдал				Төлөвлөгдөж буй					
	Замын ангилал	Замын чиглэл	Замын урт км-р	Замын зурвас газрын тооцоо	Замын чиглэл	I-II	III-IV	Урт км	Зурвас ын тооцоо	Нийт дүн
Авто зам	Улсын чанартай									
	Аймаг орон нутгийн чанартай									
	Сум хоорондын									
	Аж ахуйн хоорондын чанартай									
Төмөр зам										

6.10.1. Төмөр замын өртөөн дээрх орон сууц, үйлчилгээний зориулалтын газрын хэмжээ, ашиглалтын байдалд үнэлэлт, дүгнэлт өгнө.

6.10.2. Орон нутгийн зам дагаж үүссэн олон салаа зам болон хээрийн замын ашиглалтын байдлыг судалж, байршил, төлөв байдлыг тодорхойлж, зурагт оруулна.

6.11. Ойн сан бүхий газрын ашиглалт, хамгаалалт: Тухайн аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн зохих масштабын байр зүйн зураг дээр ойн сангийн бүс, тусгай хамгаалалттай газрын ой, төв суурин газрын ногоон бүсийн ойн хилийн зааг, тархалтыг тэмдэглэн хээрийн судалгааны ажлын зураг бэлтгэнэ. Энэ нь ойн сан бүхий газарт орсон өөрчлөлтийг тодотгох болон ой зохион байгуулалт хийх төлөвлөгөөг боловсруулах ажлын суурь болж өгнө.

6.11.1. Ойн сангийн өөрчлөлтийг тодотгох хээрийн ажлаар тухайн ойн тархалт, ойн бүтэц, бүрэлдэхүүн, ойн хэв шинж хөрс, ургамлын нөмрөг, газрын налуу, зүг чиг, байрлал зэрэг үзүүлэлтүүдийг тодорхойлон ойн төлөв байдалд үнэлэлт өгөхөөс гадна ойн талбайн ангилал, нөөцийг шинэчлэн тогтоож, өөрчлөлт гарсан хэсэглэл ялгарлын зураглал үйлдэж, ойн аж ахуйн арга хэмжээний чиглэлийг тогтооно.

Хүснэгт 22. Ойн ашиглалт, хамгаалалтын ангилал

Экологи-эдийн засгийн ангилал	Бүрэлдэхүүнд багтах газар	Хэмжээ, га-р	Тайлбар
1.Онцгой бүсийн	1. Дархан газрын онгон бүсийн ой		

ой	2. Байгалийн цогцолборт газрын онцгой бүсийн ой		
	3. Цармын бүсийн ой		
2. Хамгаалалтын бүсийн ой	1. ДЦГ-ын хамгаалалтын бүсийн ой		
	2. ДЦГ-ын хязгаарлалтын бүсийн ой		
	3. БЦГ-ын аялал жуулчлалын бүсийн ой		
	4. БНГ-ын хязгаарлалтын бүсэд байгаа ой		
	5. БНГ-т байгаа ой		
	6. БДГ-т байгаа ой		
	7. Хот, тосгон суурингийн ногоон бүсэд хамрагдах ой		
	8. Ойн хориотой зурвас		
	9. Ширэнгэ		
	10. Төгөл мод		
	11. Сөөг		
	12. Гучин хэмээс налууд ургасан ой		
	13. Мод сөөг бүхий баян бүрд		
3. Ашиглалтын бүсийн ой	1. Ой зохион байгуулалт хэрэглээний мод бэлтгэх зориулалтаар тогтоогдсон ой бүхий газар		
	2. Орон нутгийн зөвшөөрлөөр бэлтгэдэг газар		
4. Бусад ой бүхий газар	1. Мод үржүүлгийн газар		
	2. Ойн цоорхой		
	3. Мод бэлтгэсэн талбай		
	4. Түймэрт шатсан ой		
	5. Ойн захаас гадагш 100 м хүртэл өргөнтэй өвслөг ургамалт зурвас		
	6. Ойн санд шилжүүлээгүй зурвас		
	7. Тариалангийн талбайн ойн зурвас		

6.11.2. Аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэр дэх ойн дагалт баялгийн нөөц, тархац, ургацын хэмжээг ойн ангийн дүгнэлт, ойн менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэн тогтоох бөгөөд ойн анги байхгүй нутаг дэвсгэрийн байгаль хамгаалагчийн тайлан мэдээ, судалгааг ашиглаж болно. Мөн тухайн нутаг дэвсгэрийн хуш модны самар, эмийн болон хүнс, тэжээл, техникийн ургамлын ургацын байдал, мэдээ, дүгнэлтийг “Ойн судалгаа хөгжлийн төв”-өөс авч тогтооно.

Хүснэгт 23. Ойн дагалт баялгийн тархац, нөөц

№	Ойн дагалт баялаг	Тархалтын хэмжээ /га/	Нөөцийн хэмжээ /тн/	Ургацын хэмжээ цн/га	Тайлбар
1	Самар				
2	Жимс				
3	Эмийн ургамал				
4	Хүнс тэжээл, техникийн ургамал				
	Гэх мэт				

6.12. Усны сангийн ангиллын газар, түүний ашиглалт, хамгаалалт: Гадаргын ба гүний усны эх үүсвэрүүдийн бохирдлын нөхцөл шалтгаан, эрүүл ахуй хамгаалалтын бүсийн ашиглалтын байдалд үнэлэлт өгч, тодруулга хийнэ. Хамгаалалтын бүс дотор үйл ажиллагаа явуулж байгаа чиглэл тэдгээрийн газар ашиглалт, усны эхийг бохирдуулагч эх үүсвэрийн гарал үүсэлд үнэлгээ өгч дүгнэлт гаргах ажлыг гүйцэтгэнэ.

Хүснэгт 24. Гадаргын усны судалгаа

Гол нуурын нэр	Эзлэх талбай, м3	Усны нөөц	Усны чанар
	Усан толио	Эрэг орчмын газар	
1.			
2.			

Хүснэгт 25. Гүний ус ашиглалтын судалгаа*

Худгийн төрөл	Газрын байршил	Усны нөөц	Ашиглалтад орсон он	Ашиглалтын өнөөгийн байдал

*- Цаашид гаргах худгийн байршилыг оруулах

6.13. Тусгай хэрэгцээний ангиллын газар, түүний ашиглалт хамгаалалтын одоогийн байдал: Үйлдвэр, уурхай, амралт сувилал болон тусгай хамгаалалттай газрын ашиглалт хамгаалалт, цаашид тусгай хамгаалалт, хэрэгцээнд авах боломж, шаардлага, хэмжээ, хил заагийг зурагт харуулна. Аялал жуулчлал, амралт, сувилал, ангийн отог хөгжүүлж буй болон цаашид хөгжүүлэхээр төлөвлөж буй газруудын судалгаа, аялалын маршрутыг зурагт тэмдэгжүүлсэн байна.

Хүснэгт 26. Тусгай хэрэгцээний газрын судалгаа

№	Газрын нэр	Ашиглалтын зориулалт	Олгогдсон газрын хэмжээ, га-р	Цаашид олгогдох хэмжээ, га-р
1. Үйлдвэр уурхайн газар				
1				
2				
Аялал жуулчлал амралт, сувилал, зугаалгын газар				
1				
2				
3				
Газрыг хадгалан хамгаалах бүс				
1		Байгалийн ховор нандин тогтоц		
		Түүх соёл, антропологийн		
		Батлан хамгаалах, аюулгүй байдлын		

Хүснэгт 27. Тусгай хамгаалалтад авсан болон авахаар төлөвлөж буй газрын судалгаа

Тусгай хамгаалалттай газрын нэр	Ангилал	Хамрах талбай, га-р	Тусгай хамгаалалтад авсан үндэслэл

6.13.1. Улсын хилийн зурвас газрын ашиглалтын байдал: Хилийн зурвас газарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа чиглэл, зурвас газрын хэмжээг багасгах нөхцөл шаардлага тухайн орон нутагт байгаа эсэх талаар дүгнэлт өгнө.

6.13.2. Шинжлэх ухаан, технологийн сорилт туршилт болон байгаль орчин цаг агаарын төлөв байдлын байнгын ажиглалтын талбайн ашиглалтын байдал: Энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй объектууд болон газруудын байршлыг зурагт оруулж тэмдэглэнэ.

6.14. Газрын нөөц, газар ашиглалтын бэлтгэл болон хээрийн тодруулалт судалгааны эцэст газар ашиглалт-газрын бүрхэвчийн зураг үйлдэх бөгөөд энэ нь цаашид газрыг бүсчлэн хуваарилах төслийн суурь зураг болж ашиглагдана. Газар ашиглалтын зурагт тухайн нутагт судалгаа явуулах үед байсан газар ашиглалтын бүх л хил хязгаарыг байгаль орчны болон газрын экологийн нөхцөлийн хамт зураглан харуулна. Үүнд:

6.14.1. Хөдөө аж ахуйн эдэлбэр газрын байршил /хадлан, тариалан, жимс жимсгэний

талбай, атаржсан газар, сайжруулсан, хашиж хамгаалсан газрууд/

6.14.2. Улирлын бэлчээрийн зааг, ашиглагдахгүй байгаа, усжуулагдаагүй, талхлагдсан бэлчээрийн байршил

6.14.3. Мал аж ахуй, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн барилга байгууламжууд /өвөлжөө, хаваржаа, үр тарианы аж ахуйн байршил гэх мэт/

6.14.4. Мал тууврын зам, аймаг сум дундын отрын нутгууд, тэдгээрийн төв суурин, дамжин өнгөрөх цэгүүд

6.14.5. Тусгай хэрэгцээний зориулалтаар ашиглагдаж байгаа бүх газрууд /үйлдвэр, уурхай, амралт сувилал, тусгай хамгаалалттай газар нутгууд, батлан хамгаалах зориулалтын газар гэх мэт/

6.14.6. Инженерийн ба энгийн хийцтэй уст цэгүүд, байгалийн ил задгай ус, /нуур, гол горхи, булаг шанд гэх мэт/ бэлчээр усжуулалтын хил зааг

6.14.7. Ой, заг, элс, ойн аж ахуйн байгууллагууд гэх мэт.

7. ОРОН НУТГИЙН ХОЛБОГДОХ АЛБАН ТУШААЛТНУУД, ИРГЭД, ОЛОН НИЙТИЙН САНАЛЫГ АВАХ

7.1. Хээрийн судалгааны үеэр аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн удирдлагуудтай уулзалт, иргэд, олон нийттэй ярилцлага зохион байгуулж, тэдэнд ерөнхий төлөвлөгөөний талаар мэдээлэл өгч, үүнээс гарах үр дүн, ач холбогдол, үр өгөөжийг танилцуулж ойлгуулна. Энэхүү хээрийн судалгаанд Хавсралт 2-д харуулсан аймаг/нийслэлийн хөгжлийн шинжилгээний төслийг боловсруулж, танилцуулна.

7.2. Иргэд, олон нийтийн саналыг ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгахдаа, уулзалт, ярилцлага, бүлгийн хэлэлцүүлэг, санал асуулгын судалгаа авах зэрэг аргуудыг ашиглах ба “Социологийн судалгааны аргачлал”, “Асуудлын шинжилгээ”-ний аргыг хослуулан ашиглана.

7.3. **Уулзалт:** Уулзалтыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, Засаг даргын орлогч, Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын дарга, төлөөлөгчид, аймаг, нийслэлийн харьяа хэрэгжүүлэгч агентлагуудын холбогдох албан тушаалтан болон нутаг орноо сайн мэддэг нутгийн иргэдтэй урьдчилан тохиролцсоны дагуу зохион байгуулна. Уулзалтад оролцсон хүмүүсийн бүртгэлийг дараах загвар 1-ээр, мөн иргэд, олон нийтээс гарсан санал, хүсэлтийг дараах загвар 2-ын дагуу авна. Загвар 1. Уулзалтад оролцогчдын бүртгэл

..... аймгийн/нийслэлийн сумын/дүүргийн уулзалтад оролцогчдын бүртгэл
 Бүртгэл хөтөлсөн: / / 20__ оны __ сар __ өдөр
 гарын үсэг овог, нэр

№	Овог нэр	Нас	Хүйс	Албан тушаал	Утасны дугаар	Гарын үсэг
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						

Загвар 2. Уулзалтын тэмдэглэлийн хуудас

..... аймгийн/нийслэлийн сумын/дүүргийн уулзалтын тэмдэглэлийн хуудас
 Тэмдэглэл хөтөлсөн: №..... 20__ оны __ сар __ өдөр
 Овог, нэр
 Уулзалт ... цаг ... минутад эхэлж, ... цаг ... минутад дуусав.
 Уулзалтад хүн оролцов. газарт зохион байгуулав.
 Асуулт 1:

 Хариулт 1:

 Санал 1: албан тушаал овог, нэр:
 Санал 2: албан тушаал овог,
 нэр:.....
 Тэмдэглэлтэй танилцсан: / /
 /гарын үсэг/ /овог, нэр/

 /албан тушаал/

7.4. Ярилцлага: Орон нутгийн иргэдтэй нээлттэй, өргөн хүрээнд ярилцлага хийнэ. Ярилцлагад тухайн аймаг, нийслэлийн бүх сум, дүүргийн төлөөллийг оролцуулбал зохино. Урьдчилан ярилцлага хийх бэлтгэлийг хангаж, хэнээс ямар асуулт асуухаа ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах зорилго, зарчим, тэргүүлэх чиглэлүүдэд тулгуурлаж асуултуудыг бэлтгэнэ. Ярилцлагад оролцогчдын саналыг тэмдэглэлээр баталгаажуулна /Загвар 3, 4/.

Загвар 3. Ярилцлагад оролцогчдын бүртгэл

..... аймгийн/нийслэлийнсумын/дүүргийн ярилцлагад оролцогчдын бүртгэл

Бүртгэл хөтөлсөн: / / 20__ оны __ сар __ өдөр

гарын үсэг овог, нэр

№	Овог нэр	Нас	Хүйс	Албан тушаал	Утасны дугаар	Гарын үсэг
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

Загвар 4. Ярилцлагын тэмдэглэлийн хуудас

..... аймгийн/нийслэлийн сумын/дүүргийн ярилцлагын тэмдэглэлийн хуудас

Тэмдэглэл хөтөлсөн: №..... 20__ оны __ сар __ өдөр

Овог, нэр

Уулзалт ... цаг ... минутад эхэлж, ... цаг ... минутад дуусав.

Уулзалтад хүн оролцов. газарт зохион байгуулав.

Асуулт 1:

Хариулт 1:

Санал 1: албан тушаал овог, нэр:.....

Санал 2: албан тушаал овог, нэр:.....

Тэмдэглэлтэй танилцсан: / /

..... /гарын үсэг/ /овог, нэр/

..... /албан тушаал/

7.5. Хэлэлцүүлэг: Тухайн аймаг/нийслэлийн газар ашиглалтын өнөөгийн нөхцөл байдалд нөлөөлж буй дотоод, гадаад хүчин зүйлийг үнэн зөв тодорхойлох, газрын хэрэгцээ болон газар ашиглалтын нөхцөл байдалд дүн шинжилгээ хийж,

газар ашиглалтын онцлогийг тодруулах үүднээс зорилтод бүлгүүдийг хамарсан хэлэлцүүлгийг зохион байгуулна. Хэлэлцүүлгийг дараах бүлгүүдтэй хийнэ.

7.5.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын ажилтан /Удирдах болон гүйцэтгэх түвшний албан хаагчид/;

7.5.2. Төрийн үйлчилгээний ажилчид /Багш, эмч, туслах үйлчилгээний ажилтан гэх мэт/;

7.5.3. Төрийн бус байгууллагууд /Эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүд, залуучуудын эрх ашгийг хамгаалдаг байгууллагын төлөөлөл гэх мэт/;

7.5.4. Банк, санхүү, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, аж ахуй эрхлэгчид;

7.5.5. Нийгмийн эмзэг бүлгийн иргэд /Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, өрх толгойлсон иргэд, амьжиргааны түвшнээс доогуур орлоготой өрх, иргэд гэх мэт/;

7.6. Хэлэлцүүлэгт оролцогчдоор ерөнхий болон дэлгэрэнгүй газар ашиглалтын бүсчлэлийн хил заагийн төслийг хэлэлцүүлж, зураглана.

7.7. Нийгэм, эдийн засгийн эрэлт, хэрэгцээнд тулгуурлан шинээр бий болгох жуулчны бааз, отог, амралт, сувиллын газрын байршлыг тогтоох, зураглах болон тухайн сумын онцлогоос хамаарсан бусад асуудлуудыг нэмж тодорхойлж, зураглана.

7.8. Хэлэлцүүлэг хийхэд анхаарах асуудлууд:

7.8.1. Хэлэлцүүлэг, ярилцлагыг судлаач өөрийнхөө үзэл бодлын үүднээс хөтөлж, өөрийн байр сууринаас асуудалд хандахгүй байх;

7.8.2. Зөвлөмж дээр байгаа хариултын хувилбаруудыг оролцогчдод хэлэлгүй, зөвхөн оролцогчдыг өдөөх, санаа өгөх зорилгоор судлаач өөрөө ашиглана.

7.8.3. Ярилцлагаас аль болох чанартай үр дүнг авахад анхаарах

7.8.4. Чиглүүлж буй асуудлуудад хэтэрхий товч хариултууд авахгүй байх. Тухайлбал бэрхшээл байгаа эсэх гэсэн асуултад тийм, үгүй гэсэн хариулт нь хангалтгүй юм.

7.8.5. Хүмүүсийг аль болох бүгдийг нь ярилцлагад татан оролцуулах, саналыг тусгах

7.8.6. Хэлэлцүүлэг, ярилцлага зорилгоосоо өөр зүйлд хөтлөгдөх гээд байвал асуудлаа зөв чиглүүлэхэд анхаарах. Өөрөөр хэлбэл хүмүүс сэдвээс хазайж, хадуурч, хэтэрхий улс төржих, ярилцлагыг үймүүлэх, цаг хугацаа дэмий үрэхээс зайлсхийх хэрэгтэй.

7.8.7. Бүлгийн хэлэлцүүлгийг удирдагч асуултыг өдөөх, асуултын далд утгыг илрүүлэх чиглэлээр тавина.

7.8.8. 1 асуултын хариултаар гарсан олон хувилбарыг бүгдийг нь бичиж тэмдэглэж авна.

7.8.9. Бүлгийн хэлэлцүүлгээр гарсан саналууд нь нэгтгэж үнэлэлт, дүгнэлт гаргах боломжтой байх шаардлагатай.

7.8.10. Сумын удирдлага, мэргэжилтнүүд, иргэдийн төлөөлөлтэй хийх бүлгийн хэлэлцүүлгийн асуултуудын жишээг загвар 5-д харуулав.

Загвар 5. Зорилтот бүлгийн хэлэлцүүлгийн асуултууд

Хэлэлцүүлгийн асуултууд /Жишээ/

1. Тухайн аймаг/нийслэл, сум/дүүргийн газар ашиглалтын өнөөгийн байдал, цаашдын хөгжлийн чиг хандлага?
2. Танай аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газрын чиглэлээр баримтлах бодлого?
3. Газар нутгаа ямар ямар зориулалтаар ашиглах хүсэлтэй байгаа, үндэслэл нь юу вэ?
4. Танай суманд хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хөгжүүлэх санал бодол?
 - Бэлчээр
 - Хадлан
 - Тариалан
 - Усжуулах тариалан
 - Эрчимжсэн аж ахуй
 - Хөдөө аж ахуйн барилга байгууламж гэх мэт.
5. Хот суурин газрын хөгжлийн чиг хандлага, санал бодол?
 - Суурин газрын байршил
 - Төрийн байгууллагын байршил
 - Аж ахуйн нэгжийн газар ашиглах байршил
 - Үйлдвэр, үйлчилгээний газрын байршил
 - Гэр хорооллын газрын байршил
 - Зүлэг, цэцэрлэгт хүрээлэн, амралтын газрын байршил гэх мэт.
6. Зам, шугам сүлжээний газрын санал бодол?
 - Шинээр барих авто зам
 - Шинээр барих цахилгааны шугам
 - Инженерийн шугам, сүлжээ гэх мэт.
7. Усан сангийн газрын санал бодол?
 - Шинээр гаргах уст цэгийн санал, байршил
 - Усан сан байгуулах санал, байршил гэх мэт
8. Ойн сангийн газрын санал бодол?
 - Ой мод тарих
 - Мод үржүүлгийн газар гэх мэт
9. Тусгай хэрэгцээний газар ашиглалтын тухай гэх мэт.

7.9. Асуулгын судалгаа: Аймаг, нийслэлийн нийгэм, эдийн засгийн холбогдолтой судалгааг нийт өрх, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын төлөөллөөс авна. Тэднээс газар ашиглалт, байгалийн нөөц, баялгийн ашиглалттай холбоотой саналыг загвар 6-ын дагуу авна.

Загвар 6. Санал авах хуудас

Санал авах хуудас	
№	
Овог, нэр:	20__ оны __ сар __ өдөр
<u>доогуур зурах</u>	
Аймаг:	Сум:
Баг:	Утас:
Санал:	
Тэмдэглэл:	
САНАЛ ӨГСӨН: /	
ТЭМДЭГЛЭЛ ХӨТӨЛСӨН: /	

7.10. Уулзалт, ярилцлага, хэлэлцүүлэг, санал асуулгын судалгаанд тухайн аймаг/нийслэлийн бүх сум, дүүргийн төлөөллүүдийг хамруулбал зохино.

8. АЙМАГ, НИЙСЛЭЛИЙН ХӨГЖЛИЙН БАЙДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙХ

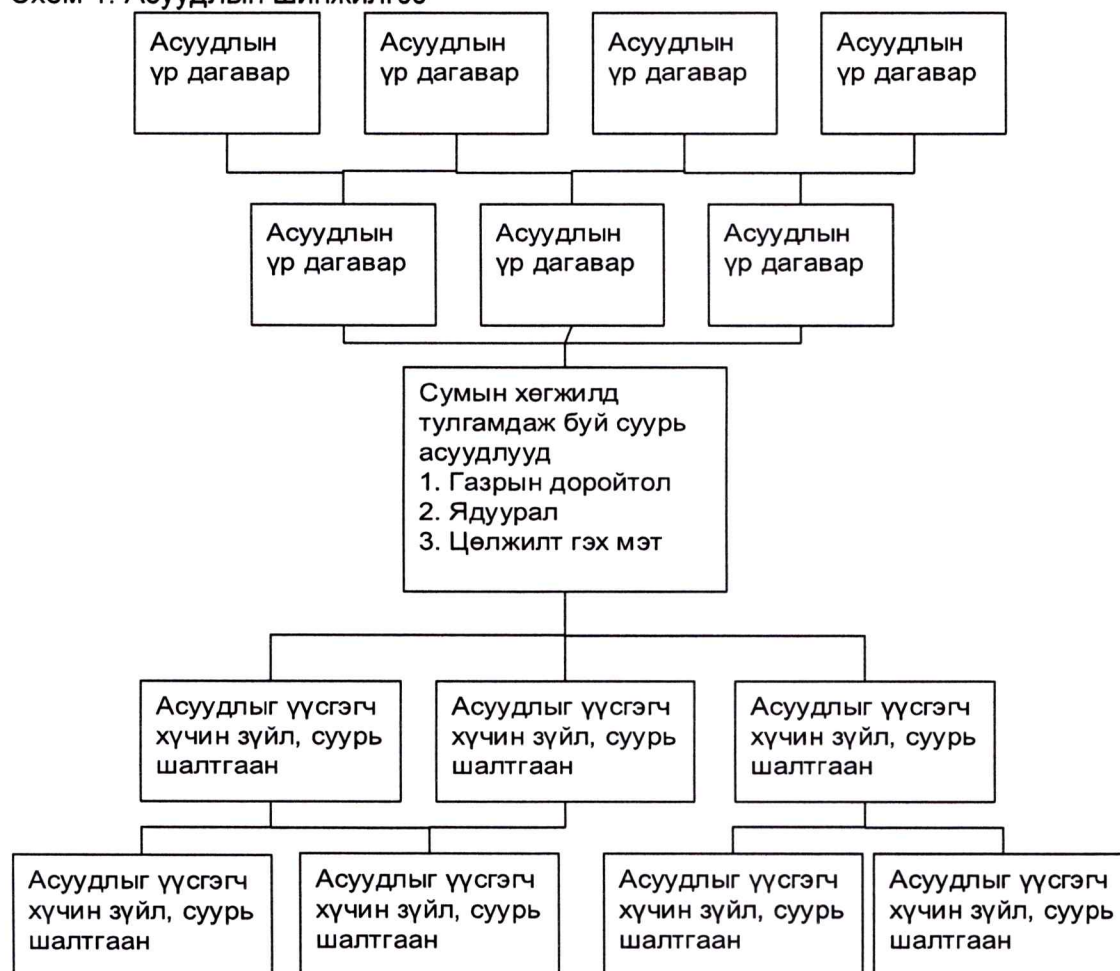
8.1. Аймаг, нийслэлийн нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчин, дэд бүтэц, газрын харилцааны чиглэлүүдээр CBOT (SWOT), ПЭСТЭЛ (PESTEL) болон асуудлын шинжилгээний аргуудыг хослуулан ашиглаж, одоогийн байдал, тулгамдаж буй асуудал, тэдгээрийг шийдвэрлэх нөөц боломжуудыг тодорхойлно.

8.2. CBOT шинжилгээ нь гадаад, дотоод орчныг судлан шинжлэх бөгөөд асуултыг аймаг, нийслэлийн онцлогт тохируулан боловсруулж, нийгэм, эдийн засгийн судлаач, социологич зэрэг мэргэжлийн хүмүүсийг оролцуулна.

8.3. ПЭСТЭЛ шинжилгээ нь улс төр, нийгэм, эдийн засаг, технологи, хууль эрх зүй, байгаль орчны хүчин зүйлсийн ерөнхий төлөв байдал зэрэг макро орчны нөхцөл байдлыг судлан шинжилнэ.

8.4. Асуудлын шинжилгээ нь асуудлыг үүсгэж буй байж болох бүх шалтгаанууд тэдгээр шалтгаануудын цаадах шалтгаануудыг тодорхойлсны үндсэн дээр аймаг, нийслэлийн хөгжлийн төлөвлөгөөний хүрээнд өөрчилж, сайжруулах боломжтой шалтгаануудыг нь тодруулж, шийдлүүдийг тодорхойлдог аргачлал юм. Мөн үүнээс гадна “Асуудлын мод” аргачлалыг ашиглан аймаг, нийслэлийн хөгжилд тулгарч буй асуудал тус бүрээр нь схем 1-д үзүүлсний дагуу асуудлыг үүсгэж буй шалтгаан, хүчин зүйл тэдгээрийн үр дагавруудыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын удирдлага, ажилтнууд, газрын даамал, хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэн, байгаль орчны байцаагч, малчин өрх гэх мэт тодорхой зорилтод бүлгүүдийн оролцоотойгоор тодорхойлно. Үүний дараа асуудлууд тэдгээрийн шалтгаан, үр дагаврыг арилгах арга хэмжээнүүдийг оролцогчдын тусламжтайгаар тодорхойлж, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд хэн ямар оролцоотой байх талаар оролцогч талуудын үүрэг хариуцлагыг хуваарилна.

Схем 1. Асуудлын шинжилгээ

9. МАТЕРИАЛ БОЛОВСРУУЛАЛТ, ТӨЛӨВЛӨЛТ, ҮР ДҮН

9.1. Өмнө нь хэрэгжсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд хийсэн дүн шинжилгээнд тулгуурлан аймаг/нийслэлийн хөгжлийн дүн шинжилгээг хавсралт 2-д үзүүлсний дагуу хийсэн байна.

9.2. Ерөнхий төлөвлөгөөгөөр дараах асуудлуудын шийдлийг олж, төлөвлөлтийн хил заагийг зураглаж, үр ашгийг тухайн үеийн ханшаар мөнгөн дүнгээр илэрхийлсэн байна. Үүнд:

9.2.1. Аймаг/нийслэлийн эдийн засаг, аж ахуйн хөгжлийн үндсэн чиглэл, төрөлжилтийг тогтоосон байна.

9.2.2. Салбаруудын хөгжлийн чиг хандлагад үндэслэн газрын нэгдмэл сангийн ангилал, шилжилт, өөрчлөлтийг тогтооно.

9.2.3. Газар ашиглалтын ерөнхий бүсчлэлийг тогтоож өгсөн байна. Энэхүү бүсчлэл нь аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн байгаль, экологи, нийгэм, эдийн засгийн чиг үүргийг урьдчилан тогтоох зорилго бүхий бодлогын ерөнхий бүс болон ерөнхий бүсийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх дэлгэрэнгүй бүс гэсэн үндсэн 2 түвшинтэй байна /Хүснэгт 28/.

Хүснэгт 28. Газар ашиглалтын ерөнхий болон дэлгэрэнгүй бүсчлэлийн төрөл

№	Газар ашиглалтын ерөнхий бүсчлэл	Газар ашиглалтын дэлгэрэнгүй бүсчлэл
1	Уламжлалт мал аж	Уламжлалт мал аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэхэд

	ахуйн ерөнхий бүс	ашиглах өвөл, хавар, зун, намрын бэлчээрийн газрын, цаа бугын бэлчээрийн газрын, зэрлэг амьтны бэлчээрийн газрын, нийтээр ашиглах уст, цэг, хужир, мараа бүхий газрын, отрын нөөц бэлчээрийн, хадлангийн газрын, бэлчээрт тохиромжгүй газрын, хөдөө аж ахуйн барилга байгууламжийн газрын бүс
2	Эрчимжсэн суурин аж ахуйн ерөнхий бүс	Тариалангийн газрын, жимс, жимсгэнэ тариалах газрын, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх газрын, өндөр ашиг шимт суурин болон хагас суурин мал аж ахуй эрхлэх, хөдөө аж ахуй барилга байгууламжийн цогцолбор газрын бүс
3	Хот, тосгон бусад суурины ерөнхий бүс	Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг баримтална.
4	Дэд бүтцийг хөгжүүлэх бүс	Харилцаа холбоо, мэдээллийн зориулалттай зурвас газар, барилга байгууламжийн, түлш, эрчим хүчний зориулалттай зурвас газар, барилга байгууламжийн, цэвэрлэх, боловсруулах байгууламжийн зориулалттай зурвас, талбарын ундны усан хангамжийн зориулалттай зурвас газар, барилга байгууламжийн бүс
5	Үйлдвэр, уурхайн бүс	Шинээр байгуулах, өргөтгөх хөнгөн, хүнд, уул уурхайн үйлдвэрийн газрын, ашигт малтмал олборлолтын газрын бүс
6	Ойн сан бүхий газрын ашиглалт, хамгаалалтын ерөнхий бүс	Хамгаалалтын бүсийн ой бүхий газар, ашиглалтын бүсийн ой бүхий газар, ой тэлэн ургах боломжийг хангахуйц газрын бүс
7	Усны сан бүхий газрын ашиглалт, хамгаалалтын ерөнхий бүс	Гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийг хамгаалах, усархаг намгархаг газруудыг хамгаалах, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, усны сан бүхий газрын эрүүл ахуйн бүс
8	Тусгай хэрэгцээний газар нутгийн ерөнхий бүс	Улсын хилийн зурвас газар, шинжлэх ухаан сорилт туршилтын газар, цаг уур орчны шинжилгээний газар, цөмийн төхөөрөмж барих зориулалтаар олгох газар, аймаг болон сум дундын отрын бэлчээр, чөлөөт бүс, хилийн боомтын бүс, үндэсний хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалт, дэд бүтцийн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх газар, аюултай хог хаягдлын төвлөрсөн байгууламж барих газрын, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн бүс
9	Аялал жуулчлал, амралт зугаалгын ерөнхий бүс	Экологийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бүс, түүх соёлын дурсгалт газрыг түшиглэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх бүс, рашаан сувиллын аялал рекреацийн бүс, олзворын ангийн аялал рекреацийн бүс

9.2.4. Бүсчлэлд баримтлах хөгжлийн чиг хандлагын хувилбаруудыг тогтоохдоо асуудлын шийдэл олох шинжилгээний аргыг ашиглана. Энэхүү арга нь бэлтгэл болон хээрийн судалгааны ажлын үе шатанд болон бүх шатны ярилцлага, хэлэлцүүлэг, санал асуулгын үеэр ажиглагдсан нөхцөл байдал, шалтгаан, шийдвэрлээгүй тохиолдолд үүсэх үр дагавар дээр тулгуурлан бүсийн хөгжлийн чиг хандлагын хувилбаруудыг дэвшүүлдэг /Хүснэгт 29/. Хөгжлийн чиг хандлагын

хувилбаруудаас сонгон газар ашиглалтын ерөнхий бүсэд баримтлах бодлогыг тодорхойлж өгнө.

Хүснэгт 29. Асуудлын шийдэл олох шинжилгээний загвар

№	Ажиглагдсан нөхцөл байдал	Тайлбарууд /шалтгаанууд/	Шийдвэрлэгдээгүй тохиолдолд үүсэх үр дагавар	Хөгжлийн чиг хандлага, хувилбарууд
Газар өмчлөл				
1	Иргэнд 1 удаа үнэгүй өмчлүүлэх газар нутаг хязгаарлагдмал	Нийт газар нутгийн 84 хувь нь тусгай хэрэгцээний газар нутаг	Нутгийн иргэд олон жил амьдарсан газраа өмчлөх эрхээ эдэлж чаддаггүй Хөрөнгө оруулагчид өмчлөх эрхийн гэрчилгээгүй газрыг хөгжүүлэхээс татгалздаг Ядуу, бага орлоготой иргэдэд газрын төлбөр өндөр тусдаг	Суурин газрын хил заагийг тогтоож, бүртгэлжүүлэх Иргэд суурьшсан суурин газрыг тусгай хамгаалалттай газраас гаргах, өмчлүүлэх Нийт газар нутгийн 3 хувийг нутгийн иргэдэд өмчлүүлэх
2				
3				гэх мэт.

9.2.5. Аймгийн Засаг даргын шийдвэрээр эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрын хил зааг буюу аймгийн төвийн инженерийн шугам, сүлжээ бүхий газруудын хил заагийг тогтоож өгнө. Мөн нийслэлийн хотын суурьшлын бүсийн инженерийн шугам, сүлжээ бүхий болон сүлжээнд холбогдохоор төлөвлөгдсөн газруудын хил заагийг тогтоож зураглаж өгнө.

9.2.6. Ерөнхий төлөвлөгөөгөөр аймаг, нийслэлийн нутаг дэвсгэрийг бүхэлд нь хамарсан газар ашиглалтын ерөнхий бүсчлэлийг тогтоож, зураглана.

9.2.7. Ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тогтоосон ерөнхий бүсчлэлийн хөгжлийн чиг хандлагын хувилбарууд болон баримтлах бодлого, бүсэд тавигдах шаардлага, түүний дэглэм горим, зөвшөөрөх болон хориглох газар ашиглалтын төрлүүдийг тухайн аймаг, нийслэлийн онцлогт нийцүүлэн боловсруулж, зурагласан байна.

9.2.8. Ерөнхий төлөвлөгөөний үр ашгийг арга хэмжээний төрөл бүрээр холбогдох аргачлалын дагуу мөнгөн дүнгээр тооцсон байна.

9.2.9. Хот, тосгон бусад суурин газрын газар ашиглалтын дэлгэрэнгүй бүсчлэлийг Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр, аймгийн хэмжээнд газар ашиглалтын дэлгэрэнгүй бүсчлэлийг Сумын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөөгөөр гаргана.

9.2.10. Аймгийн төвийн инженерийн шугам, сүлжээ бүхий газрын хил заагийг аймгийн төвийн сумын хот тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний бүсчлэл болон одоогийн газар ашиглалтын нөхцөл байдалд нийцүүлэн тогтоож, хил заагийг нарийвчлан зурагласан байна.

9.2.11. Улс, аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө, хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийн зорилт, салбаруудын хөгжлийн

чиг хандлагатай уялдуулан газрын нэгдмэл сангийн үндсэн болон дэд ангилалд орох өөрчлөлтийг тогтоож, зураглан уг ажлын хүрээнд хийгдэх газар зохион байгуулалтын ажлын хэмжээ, төсөв зардлын тооцоог хийсэн байна.

9.2.12. Монгол улсын газрын нөөц, нэгдмэл санг төрөөс удирдах бодлого төлөвлөлтийн хүрээнд хуулийн үндэслэл, хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийн зорилт, салбаруудын хөгжлийн чиг хандлагатай уялдуулан газрын нийгэм, эдийн засаг, экологид гүйцэтгэх үүргээр нь газрын байршил, хэмжээг тогтоох шийдлийг зураглаж, газрын нэгдмэл сангийн үндсэн болон дэд ангилалд орох өөрчлөлтийг тогтоож, газар зохион байгуулалтын хүрээнд хийгдэх ажлын хэмжээ, төсөв зардал, эх үүсвэрийг урьдчилан тооцсон байна.

9.2.13. Уламжлалт бэлчээрийн аж ахуйг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх, нүүдлийн амьдралын хэв маяг, соёлыг хадгалан үлдээх бүс нутгийн схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл, тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.14. Орон нутгийн чанартай услалтын систем, ус дамжуулах хоолой байгуулах газар, усалгаатай болон усалгаагүй ургамлын аж ахуйг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх бүс нутгийн схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл, тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.15. Орон нутгийн түвшний эрчимжсэн мал, амьтны аж ахуй эрхлэх, агротехнологийн төрөлжсөн парк байгуулах нутаг дэвсгэрийн схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.16. Суурин аж ахуйг бэлчээрийн мал аж ахуйтай хослон хөгжүүлэх бүс нутгийн схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг гаргаж зурагласан байна.

9.2.17. Жимс, жимсгэний аж ахуй хөгжүүлэх бүс нутгийн нутаг дэвсгэрийн схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.18. Аймгийн чанартай сум дундын отрын бүс нутаг, улсын нөөцийн хадлангийн талбай бүхий бүс нутгийн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.19. Нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын үнэлгээнд үндэслэн хот суурины газрын хэрэгцээг тооцож, тэлэх газрын хэмжээг тооцно.

9.2.20. Хот, тосгон, суурины нутаг дэвсгэрт орших болон тэдгээрээс нүүлгэн шилжүүлэх, шинээр байгуулах, өргөтгөх хүнд, хөнгөн уул уурхайн үйлдвэрийн газрын схемчилсэн байршил, хэмжээ хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.21. Шинээр баригдах олон улсын болон улс, бүс, орон нутгийн чанартай төмөр зам, авто замын болон эрчим хүч, цахилгаан, харилцаа холбооны шугам сүлжээ байгуулах газрын схемчилсэн байршил, хэмжээ хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл, тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.22. Газрын тос, байгалийн хий, ус дамжуулах хоолой, барилга байгууламж, тэдгээрийн зурвас газар, усан зам, нисэх буудлын газрын схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.23. Ой, ус, биологийн төрөл зүйлийн нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх бүс нутгийн схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл, тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.24. Аймгийн хэмжээнд усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэр, эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн зурвас газрын хамгаалалт, ашиглалтын схемчилсэн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.25. Дэ Нэйче Консерванси байгууллагын боловсруулсан Экологийн бүс нутгийн үнэлгээний тайланг үндэслэн улс, орон нутгийн тусгай хэрэгцээнд авах газрын байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл, тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.26. Газрыг доройтлоос хамгаалах, ашиглалтаас чөлөөлөх, нөхөн сэргээх, сайжруулалт хийх газар нутгийн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл, тооцооллыг хийсэн байна.

9.2.27. Амралт, рашаан сувилал, аялал жуулчлал, ан агнуурын бүс нутгийн байршил, хэмжээ, хил заагийг зураглаж, холбогдох шийдэл тооцооллыг хийсэн байна.

9.3. Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг 4 жилээр боловсруулах бөгөөд аймгийн/нийслэлийн газрын алба 4 жил тутамд 1 удаа тодотгол хийх асуудлыг хариуцан зохион байгуулна. /Хавсралт 3/.

10. Ерөнхий төлөвлөгөөний зураг, түүнд тавигдах шаардлага

10.1. Ерөнхий төлөвлөгөөний зурган мэдээлэл нь Засгийн газрын 2009 оны 25 дугаар тогтоолоор батлагдсан солбицол, өндөр, тусгагд тулгуурласан байх ба бүх төрлийн масштабтай суурь болон төлөвлөлтийн зургийг стандартын дагуу газарзүйн мэдээллийн системийн болон орон зайн мэдээллийн дэд бүтцийн программ хангамж, технологид бүрэн нийцсэн, сүлжээнд холбогдох боломжтой байдлаар боловсруулагдсан байна.

10.2. Ажлын үе шатуудад ашиглаж буй мэдээллийн суурь зураг нь орон зайн мэдээлэлд үндэслэсэн байна.

10.3. Төлөвлөлтийн тоон мэдээллийг холбогдох журам, зааврын дагуу боловсруулна.

10.4. Ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулсны үр дүнд дараах баримт бичиг, зураг үйлдэгдэх ба тухайн орон нутгийн онцлогоос хамааран зургийн агуулга, төрөл өөрчлөгдөж болно.

Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний үр дүнд гарах баримт бичиг, зургийн жагсаалт

№	Баримт бичгийн нэр	Тайлбар бичиг	Зургийн нэр	Зургийн масштаб
Газар ашиглалтын одоогийн байдал				
1	Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний одоогийн байдал	Тайлан, судалгаа тооцоо	Газар ашиглалтын одоогийн байдлын зураг	1:100000
2	Хүрээлэн орчны судалгаа буй суурь	Тайлан, судалгаа тооцоо	Гадаргын Усны зураг /гидрологи/	1:100000
			Хөрсний зураг	1:100000
			Ургамлын зураг	1:100000
			Ойн зураг	1:100000
			Уур амьсгалын зураг	1:100000
			Амьтны тархалтын зураг	1:100000
			Түүх, археологи, өв соёлын зураг	1:100000
			Геологийн тогтоцын зураг	1:100000
			Ашигт малтмалын зураг	1:100000

3	Геологийн судалгаа суурь	Тайлан, судалгаа тооцоо	Геоморфологийн зураг	1:100000
			Дөрөвдөгч хурдасын зураг	1:100000
			Инженер геологийн нөхцөлийн зураг	1:100000
			Гүний усны зураг /Гидрогеологи/	1:100000
			Тектоник болон шинэ тектоникийн зураг /чичирхийлэл/	1:100000
4	Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ	Тайлан, судалгаа тооцоо	1. Хөдөө аж ахуйн газар ашиглалт -Бэлчээр, хадлан, тариалангийн газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зураг	1:100000
			2. Хот, суурины газар ашиглалт -сумын төв, багийн төв болон бусад суурин газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зураг	1:5000-25000
			3. Зам, шугам, сүлжээний газар ашиглалт - улс, аймаг, сум, багийн чанартай зам болон сумын төвийн шугам, сүлжээний газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зураг	1:5000-25000
			4. Ойн сан бүхий газар ашиглалт -аймгийн нутаг дэвсгэр дээрх ой болон суурин газар доторх ногоон байгууламжийн газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зураг	1:100000
			5. Усны сан бүхий газар ашиглалт -аймгийн нутаг дэвсгэр дэх гол, горхи, булаг, шанд болон суурин газрын унд, ахуйн хэрэгцээний усны тохиромжтой байдлын үнэлгээний зураг	1:100000
			6. Тусгай хэрэгцээний газар ашиглалт -аймгийн нутаг дэвсгэр дэх тусгай хамгаалалттай болон тусгай хэрэгцээний газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээний зураг	1:100000
Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө				

1	Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний нэгдсэн зураг	1:100 000
2	Хөдөө аж ахуйн газрын хэтийн төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Бэлчээр зохион байгуулалтын хэтийн төлөвлөгөө -Бэлчээрийн ачааллын зураг 4 улирлаар болон жилийн дунджаар -Бэлчээрийн усан хангамжийн зураг -Бэлчээрийн улирлын хуваарийн зураг -Бэлчээрийн даацын зураг -Бэлчээрийн даацын үнэлгээний зураг	1:100000 эсвэл 1: 200000
		Тайлан, судалгаа тооцоо	Хадлан, тариалангийн газрын ашиглалт, хамгаалалтын хэтийн төлөвлөгөөний зураг	1:25000
3	Хот, тосгон, бусад суурины газрын хэтийн төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Хот, суурин газрын ашиглалтын хэтийн төлөвлөгөөний зураг	1:10000, 1:5000, 1:1000
			-Хот, суурингийн төвийн суурьшлын бүсийн тэг гортигийн зураг	1:1000
			-Хүн амын суурьшил ба нягтралын зураг	1:2000
			-Сум дундын бүлэг суурингийн тогтолцооны зураг	1:50000
4	Зам, шугам, сүлжээний газрын хэтийн төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Зам, шугам, сүлжээний газрын ашиглалт, хамгаалалтын хэтийн төлөвлөгөөний зураг	1:5000, 1:10000
5	Ой болон усны сан бүхий газрын хэтийн төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Ой болон усны сан бүхий газрын ашиглалт, хамгаалалтын хэтийн төлөвлөгөөний зураг	1:200000, 1:100000, 1:50000
6	Аялал жуулчлалын бүс газрын хэтийн төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Аялал жуулчлалын бүсийн ашиглалт, хамгаалалтын хэтийн төлөвлөгөөний зураг	1:200000, 1:100000, 1:50000
7	Тусгай хамгаалалттай газрын хэтийн төлөвлөгөө	Тайлан, судалгаа тооцоо	Тусгай хамгаалалттай газрын ашиглалт, хамгаалалтын хэтийн төлөвлөгөөний зураг	1:100000, 1:50000, 1:25000
				гэх мэт.

11. Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад ерөнхий төлөвлөгөөний төслийг хүргүүлэх, дүгнэлт гаргуулах

11.1. Ажил гүйцэтгэгч ерөнхий төлөвлөгөөний төслийг Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад албан бичгээр хүргүүлнэ.

11.2. Ажил гүйцэтгэгч нь Газар зохион байгуулалтын орон тооны бус мэргэжлийн зөвлөлөөр ерөнхий төлөвлөгөөний төслийг хэлэлцүүлж, зөвлөлөөс гаргасан саналыг харгалзан төслийг Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага дүгнэлт гаргана.

11.3. Дүгнэлтийг Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага албан бичгээр ажил гүйцэтгэгчид болон аймаг, нийслэлийн газрын албанд хуулийн хугацаанд тус тус хүргүүлнэ.

12. Ерөнхий төлөвлөгөөг аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлж, батлуулах

12.1. Ажил гүйцэтгэгч иргэд, олон нийтийн саналыг тусган ерөнхий төлөвлөгөөний анхдагч хувилбарыг боловсруулж, аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Тэргүүлэгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлж, санал авна.

12.2. Ерөнхий төлөвлөгөөний эцсийн хувилбарт аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Тэргүүлэгчдийн Хурлын санал, иргэд, олон нийтийн санал, Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дүгнэлтийг тус тус тусгаж аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлнэ.

12.3. Аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дүгнэлтийг харгалзан үзэж, ерөнхий төлөвлөгөөг хэлэлцэж, шийдвэрлэнэ.

13. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн мэдээллийн санд батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөг бүртгүүлэх, хэрэгжүүлэх

13.1. Ажил гүйцэтгэгч нь аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар батлагдсан төлөвлөгөөний иж бүрэн тайланг тоон болон хэвлэмэл байдлаар аймаг, нийслэлийн Засаг даргын тамгын газар, Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, аймаг, нийслэлийн газрын албанд тус бүр 3 хувийг, Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад 2 хувийг холбогдох хууль, тогтоомжийн дагуу хүлээлгэн өгнө. Ерөнхий төлөвлөгөөний баримт бичиг боловсруулахдаа MNS 5140-2:2011 стандартыг баримтална.

13.2. Ерөнхий төлөвлөгөөг газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн мэдээллийн санд бүртгэх асуудлыг Газар зохион байгуулалтын цахим систем ажиллуулах журмаар зохицуулна.

13.3. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийн мэдээллийн санд бүртгэгдсэний дараа аймаг, нийслэлийн газрын алба ерөнхий төлөвлөгөөг иргэд, олон нийтэд сурталчлах, хэрэгжилтийг хангах, сумын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөө болон нийслэл, дүүрэг, сумын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд холбогдох арга хэмжээнүүдийг тусгах ажлыг тус тус зохион байгуулна.

14. Ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хяналт шинжилгээ хийх

14.1. Ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилтэнд тухайн аймаг, нийслэлийн газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хяналт тавьж, биелэлтийг жил бүрийн 1 дүгээр сарын 15-ны дотор газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

14.2. Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага аймаг, нийслэлийн ерөнхий төлөвлөгөөний нэгдсэн мэдээллийн санг удирдаж, хяналт шинжилгээний ажлыг хариуцна.

ЗӨВШӨӨРӨВ:**БАТЛАВ:**

ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ,
ГЕОДЕЗИ, ЗУРАГ ЗҮЙН ГАЗРЫН
ДАРГА

..... АЙМГИЙН ЗАСАГ
ДАРГА

Ц.ГАНХҮҮ

.....

**..... АЙМАГ /НИЙСЛЭЛ/-ИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН
ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ АЖЛЫН ДААЛГАВРЫН ЗАГВАР**

20... оны...сарын ...-ны өдөр

Дугаар

.....

д/д	Ажлын нэр, төрөл	Тайлбар
1	Ажил гүйцэтгэх үндэслэл	Аймаг /нийслэл/-ийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах үндэслэл: 1. "Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030"-ын 2.1.5 дахь хэсгийн Зорилт 5 /Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 19 дүгээр тогтоолоор батлагдсан/; 2. Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль /2015 онд батлагдсан/; 3. Хот байгуулалтын тухай /шинэчилсэн найруулга/ хуулийн 10.1.7 дугаар заалт /2008 онд батлагдсан/; 4. "Газрын тухай" /шинэчилсэн найруулга/ хуулийн 4.1.6, 19.1.8, 20.1.2, 20.2.3, 21.4.1, 23.3.1, 23.3.5, 25.3, 52.1, 55.1 дүгээр заалтууд /2002 онд батлагдсан/; 5. "Ногоон хөгжлийн бодлого" /Монгол Улсын Их Хурлын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор батлагдсан/; 6. "Гурван тулгуурт хөгжлийн бодлого"; 7. "Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал" /Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 57 дугаар тогтоолоор батлагдсан/; 8. "Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр" /Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 45 дугаар тогтоолоор батлагдсан/; 9. "Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагааны 2016-2020 оны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө" /Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 121 дүгээр тогтоолоор батлагдсан/; 10. "Шинэ бүтээн байгуулалт дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөр" /Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 36 дугаар тогтоолоор батлагдсан/; 11. "Геодези, зураг, зүйн ажлын жишиг үнэ" /БД 81-103-06/; 12. "Зураг төслийн ажлын жишиг үнэ" /БД 81-16-12/; 13. 2017 оны төсөв баталсан Аймгийн ИТХ-ын тогтоол; 14. Аймгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, байгаль хамгааллын салбаруудын дэд хөтөлбөр, төлөвлөгөө, стратеги.....гэх мэт
2	Ажлын зорилго, шийдвэрлэх	 аймгийн/нийслэлийн хөгжлийн алс хэтийн бодлогыг газрын нөөцийн төлөвлөлтөөр дэмжин тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал, улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө

	асуудал	болон салбаруудын онцлогтой нягт уялдуулсан, иргэд, олон нийтийн оролцоог хангасан дунд, урт хугацааны газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөлтийн баримт бичиг боловсруулахад оршино.
3	Баримтлах зарчим	Аймгийн/нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулах зарчим: 1. Улс орны бодлого, зорилт, арга хэмжээг тухайн аймагт хэрэгжүүлэх ба газарт суурилсан хөгжлийн цогц төлөвлөлт хийсэн байх; Тухайлбал: Мах сүүний анхдугаар аяныг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг сумын хуваарьтайгаар төлөвлөх гэх мэт; 2. Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан бүс нутаг, аймгийн түвшинд тусгагдсан асуудлыг бүхэлд нь хамруулан нарийвчлан тусгасан байх; 3. Ил тод, иргэдийн оролцоог хангасан, тэдгээрийн эрх ашигт тулгуурласан байх; 4. Монгол орны уламжлалт газар ашиглалтын хэв шинжийг харгалзсан байх; 5. Төлөвлөгөө боловсруулах арга хэрэгсэл нь бүсчлэлийн зарчмыг баримталсан байх; 6. Ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулахдаа газар нутгийн ландшафт төлөвлөлтийн арга зарчимд тулгуурлан газрын төлөв байдал, чанарын бүс, газар ашиглалтын зориулалтын бүс, нийгэм-эдийн засгийн эрэлт хэрэгцээг хангахад тухайн бүсэд тавигдах шаардлагыг тогтоох; 7. Төлөвлөгөө нь газар ашиглалтын тохиромжтой болон хэрэгцээт байдлын үнэлгээнд тулгуурласан сумдын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөөний суурь судалгааг хийсэн байх /төлөвлөгөөний шаардлагыг хангасан байх./ 8. Бүх төрлийн масштабтай зургийг стандартын дагуу, газар зүйн мэдээллийн систем ашиглан Засгийн газрын 2009 оны 25 дугаар тогтоолоор батлагдсан солбицол, өндөр, тусгагд тулгуурласан байх; Шинжлэх ухааны дэвшилтэт технологи, норм норматив, стандартад үндэслэсэн байх. 9. Байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хангах, ногоон хөгжлийн үзэл баримтлал, тогтвортой хөгжлийн зарчмуудыг хангах асуудлыг шийдвэрлэсэн байх; 10. Байгалийн нөөцийг үнэн зөв тогтоож, түүний нөхцөл, нөөцөд тохируулан ашиглах горимыг тодорхойлон газар ашиглалтыг нутаг дэвсгэрийн хувьд ялгавартай ашиглах бодлогыг боловсруулсан байх. Тухайлбал: Ашигт малтмалын орд, уурхайн байршлын бүсчлэлийг тогтоох, 11. Шинжлэх ухааны дэвшилтэт технологи, норм норматив, стандартад үндэслэсэн байх; 12. Байгаль, түүх, соёлын дурсгалт газар нутгийг хамгаалахад чиглэсэн байх; 13. Газрын төлөв байдал, чанарын үнэлгээний бүсүүд, тэдгээрт зөвшөөрөгдөх аж ахуйн болон байгаль хамгаалах үйл ажиллагааны төрөл, чиглэл, дэглэм, горим, тавигдах шаардлагыг тодорхойлох; 14. Аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан төсөл арга хэмжээ нь сумын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөө болон сумын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд шууд тусган хэрэгжүүлэх хэмжээнд нарийвчлагдан төлөвлөгдсөн байх; 15. Аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь

		бусад салбаруудын төлөвлөгөө болон хөрөнгө оруулалт, хамтын ажиллагааны үндсэн суурь болох.
4	Ажлын хамрах хүрээ	Хамрах объект: 1.аймаг /нийслэл/-ийн газрын нэгдмэл сангийн үндсэн болон дэд ангиллын нийт газрууд /.....га/ 2. Аймгийн эдийн засаг, үйлдвэрлэл, аж ахуй, нийгмийн салбарууд Хамрах субъект: 1. Аймаг /нийслэл/-ийн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бүх нэгж; 2. Ард иргэд, малчид, тэдгээрийн бүлэг, нөхөрлөл, хоршоо, хуулийн этгээд 3. Төрийн болон төрийн бус байгууллага, төсөл хөтөлбөрийн газрууд; 4. Сав газрын захиргаа;
5	Ажил гүйцэтгэх хугацаа	Эхлэх 20.... он сар өдөр Дуусах 20.... он сар өдөр
6	Ажлын иж бүрдэл	<u>Нэг. Суурь судалгаа мэдээлэл цуглуулж боловсруулах, бэлтгэл ажлын нэгдсэн тайлбар бичиг болон холбогдох зураг /1-р бүлэг тайлбар бичиг/ Үүнд:</u> 1.1. Бүх ангиллын газар ашиглалт, геологи болон хүрээлэн буй орчны суурь судалгаа а. Газар ашиглалтын судалгаа Өмнө нь хийгдсэн газрын нэгдмэл сангийн тооллогын мэдээнд өнөөгийн газар ашиглалтын судалгаа, агаар сансрын зураг болон хээрийн судалгаа тодруулалтын аргаар тодотгол сайжруулалт хийж зураглан хамгийн сүүлийн үеийн байдлаар нэгдмэл сангийн ангиллын тооллого судалгааг боловсруулж зураглана. Газрын нэгдмэл сан, эрхзүйн харилцаа үүссэн нэгж талбарууд, одоо хадлан, тариалангийн зориулалтаар ашиглаж байгаа газар, ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй талбай, улсын болон орон нутгийн чанартай зам, шугам сүлжээний газрын байршил, тусгай хамгаалалттай газар нутгийн байршил, хэмжээ, аялал жуулчлал, амралт сувиллын газрын судалгаа, байршлын мэдээлэл, түүх соёлын дурсгалт газрын байршил хэмжээ, хууль бусаар газар ашиглаж буй иргэн, ААНБ-ын газар, зөвшөөрөлгүй сунгасан газрын мэдээлэл, бэлчээр ашиглалтын мэдээлэл улирлаар, бэлчээрийн талхлагдал, бэлчээрийн даац, доройтсон бэлчээр, усжуулах шаардлагатай бэлчээрийн судалгаа, Өвөлжөө, хаваржаа, зуслан, намаржаа, худаг уст цэгийн мэдээлэл г.м. /М1:100000 буюу зохих масштабаар/ б. Хүрээлэн буй орчны суурь судалгаа <u>Гадаргын</u> <u>Ус</u> <u>/гидрологи/:</u> Гадаргын усны тархалт, нөөц, байршил, ундарга, урсацийн хурдын мэдээлэл <u>Хөрс:</u> Хөрсний хэв шинж, бүтэц, тархалтын мэдээлэл <u>Ургамал:</u> Ургамалжилт, ургамлын аймаг, ургамал зүйн ангиллын мэдээлэл /га-н ургац/ <u>Ой:</u> Ойн нөөц, төрөл, байршлын мэдээлэл <u>Уур</u> <u>амьсгал:</u> Байгаль цаг уур, уур амьсгал, түүний үнэлгээ, төлөв байдлын мэдээлэл <u>Амьтан:</u>

	Зэрлэг амьтны тархац, ареал нутаг <u>Түүх, археологи, өв соёл:</u> Плантеологи, археологийн олдвор, үл хөдлөх эд өлгийн зүйлс, тэдгээрийн байршил, хамгаалалтын бүсийн мэдээлэл в. Геологийн суурь судалгаа <u>Геоморфологи:</u> Газрын гадаргын хэв шинж, түүний насжилт, гадаргын налуу, гадаргын хэрчигдэл, гадаргын өндөршил, зүг зовхисын мэдээлэл <u>Инженер геологийн нөхцөл:</u> Одоо байгаа сум, суурин газруудын суурьшлын бүсүүдийн инженер, геологийн нөхцөлийн судалгаа, мэдээлэл <u>Гүний үс /Гидрогеологи/:</u> Газрын доорхи усны горим, давхаргын түвшин, усны химийн найрлага, бүтэц, эрдэсжилтийн мэдээлэл Уст цэг бүхий инженерийн барилга байгууламж бүхий газруудын ерөнхий зураглалыг харуулах, бэлчээр газар тариалан, олборлох үйлдвэр, хүн амын усан хангамжийн нөхцөлийг тодорхойлох. г. Хүрээлэн буй орчин, газар ашиглалтын одоогийн байдалд үнэлгээ хийх Хот, тосгон, бусад суурин газрын экологийн судалгаа, зураг /агаар хөрс, усны бохирдол, тоосжилтын мэдээлэлд анализ хийж, үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг зураглах. ХАА-н газрын доройтол /хөрс усны элэгдэл, ялзмаг болон шим тэжээлийн хомсдол/, бэлчээрийн даац хэтрэлт, уул уурхайн сөрөг нөлөөллийн тооцоо судалгаа, зураг. Зам шугам сүлжээний газрын зэрлэг амьтны байршил, шилжилт хөдөлгөөнд үзүүлж буй сөрөг нөлөөлөл, малчдын нүүдэлд учруулж буй бэрхшээлийн судалгаа, зураг. Ойн ашиглалтаас байгаль орчны тэнцвэрт байдалд үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийн судалгаа, зураг Газар ашиглалтаас усны нөөцийн хомсдол, бохирдолд үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийн судалгаа зураг 1.2. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээг газар ашиглалтын дараах төрлүүдээр хийх; • Бэлчээр, хадлан, тариалангийн газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээ • Сумын төв, бусад суурин газрын тохиромжтой байдлын үнэлгээ • Ой тарьж ургуулахад тохиромжтой газрыг үнэлэх • Хөв цөөрөм байгуулахад тохиромжтой газрын үнэлгээ • Тусгай хамгаалалтад авахад тохиромжтой газрын үнэлгээ 1.3. Нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээт байдлын үнэлгээ хийх Нийгэм, эдийн засгийн судалгааны мэдээлэл, түүнд хийсэн дүн шинжилгээг эдийн засаг, үйлдвэрлэлийн салбар бүрээр болон иргэдийн эрэлт хэрэгцээний чиг хандлагыг тогтоох /SWOT болон бусад шинжилгээ хийнэ. Нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээг дараах чиглэлээр тодорхойлох: -нийгмийн дэд бүтцийн хэрэгцээ /сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг, соёл, урлаг гэх мэт төрийн байгууллага, ногоон байгууламж, эмийн сан, банк, халуун ус, сүм хийд гэх мэт үйлчилгээний бусад газар, цахилгаан дамжуулах шугам, зам, халуун хүйтэн усны шугам / -амины болон нийтийн орон сууцны хэрэгцээ -ажлын байрны хэрэгцээ шаардлага /салбар бүрээр/ -хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ
--	---

		-хадлан, малын тэжээлийн ургамлын хэрэгцээ -худаг, усан сангийн хэрэгцээ Хоёр. Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний баримт бичиг /2-р бүлэг тайлбар бичиг/ Үүнд: 2.1. Аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний баримт бичиг нь энэхүү ажлын даалгаварт тусгагдсан техникийн шаардлагыг хангасан дараах хэсгүүдээс бүрдэнэ. 2.1.1. Үндэслэл 2.1.2. Зорилго 2.1.3. Геологи болон хүрээлэн буй орчны судалгаа 2.1.4. Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ 2.1.5. Нийгэм, эдийн засгийн судалгаан дээр үндэслэн газрын эрэлт хэрэгцээний чиг хандлага 2.1.6. Байгалийн нөөц ашиглалтын дэглэм, хамгаалалтын бүс 2.1.7. Хот суурин газрын төлөвлөлт - Сумын төв суурин газрыг хүн амын өсөлтийн үзүүлэлт дээр үндэслэн хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө болон Олон улсын нисэх онгоцны буудлын дагуул хотын төлөвлөгөө, Гудамж төсөл зэрэг улс, аймгийн хэмжээнд хэрэгжиж буй томоохон хөтөлбөр төслүүдтэй уялдуулан газар ашиглалтын функциональ бүсүүдийг төлөвлөх; - Одоо байгаа хот суурин газрыг тэлэх замаар болон бусад байдлаар шинээр суурьшлын бүс үүсгэх боломжтой /цаашид иргэнд эзэмшүүлж, өмчлүүлэх/ газрын нөөцийг орон нутгийн саналд үндэслэн тогтоож төлөвлөх; - Үерт автаж болзошгүй газруудын байршлыг тогтоож үерийн далан байгуулах газруудын байршлыг тодорхойлж зураглах 2.1.8. Хөдөө аж ахуйн газрын төлөвлөлт - Бэлчээрийн даацыг нийт нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд болон мал бэлчээдэг хэсэгт тодорхойлж, тухайн бэлчээрт тохирсон малын тоо толгойг тооцож гаргах; - Усжуулах, сайжруулах бэлчээрийг тодорхойлох, зураглах; - Доройтолд орсон бэлчээрийг тодорхойлж, хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөх; - Эрчимжсэн, хагас эрчимжсэн аж ахуй эрхлэх нутаг дэвсгэрийг төлөвлөх; - Бэлчээрийн газраас хадах хадлангийн газрыг тодорхойлох, зураглах; - Отрын бэлчээрийг тодорхойлж, зураглах; - Тариалангийн бүс нутгийг тодорхойлж, тариалан эрхлэх газрыг төлөвлөх /ногооны төрлөөр/; - Хаа-н газраас өөр ангилалд шилжүүлэх газрыг тодорхойлох; 2.1.9. Усны сан бүхий газрын төлөвлөлт - Худаг, уст цэгийн байршлыг тогтоож, гүний болон гар худаг гаргах газрын байршлыг зураглах. - Гадаргын усны хамгаалалтын бүсийг тогтоох, зураглах; - Хөв, цөөрөм байгуулж, гадаргын усыг цуглуулах газрыг тодорхойлж зураглах; - Усан хангамжийн ирээдүйтэй талбайн цэгийн байршлыг тогтоох.
--	--	--

		- Ойн сан бүхий газрын төлөвлөлт - Ойн сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсүүдийг тогтоож, нөхөн сэргээх, цаашид авах арга хэмжээг холбогдох газартай хамтран төлөвлөх; - Ойн нөхөрлөлд эзэмшүүлэх ойн сан бүхий газрын мэдээллийг зураглах. 2.1.10. Тусгай хэрэгцээний газрын төлөвлөлт - Тусгай хэрэгцээнд болон орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авах газрыг төлөвлөх /Үндэслэлийг тодорхой оруулах/ 2.1.11. Зам шугам сүлжээний газрын төлөвлөлт - Бэлчээрийн газар, мал амьтны коридор нүүдэлд саад болж буй замын байршлыг зураглаж, авах арга хэмжээг төлөвлөх - Төлөвлөгдөж буй авто болон төмөр замын сүлжээний төлөвлөлтийг зураглах - Авто болон төмөр замын тээврийн аймгийн хэмжээний ачаа эргэлтийн өнөөгийн болон хэтийн төлөвийг тооцоолох - Авто болон төмөр замын байгууламж, тээвэр ложистикийн төвүүдийн байршлын төлөвлөлтийг зураглах - Засч сайжруулах зам, гүүрийн байршлыг зураглах. - Авто болон төмөр замын аюулгүйн болон хамгаалалтын бүсүүдийг зураглаж ирээдүйд газрын нэгмэл санд гарах өөрчлөлтийг тооцоолох - Холбоо мэдээллийн шугам татах газрын байршил, хэмжээг зураглах - Эрчим хүчний сүлжээ, үйлдвэрлэлийн байгууламж барих газрын байршил, хэмжээг зураглах 2.1.12. Аялал жуулчлалын газрын төлөвлөлт - Аялал жуулчлалын төрлийг гаргах. - Аяллын төрөл тус бүрт маршрут гаргах - Аялал жуулчлалын объект бүрт аялагчдад үзүүлэх үзүүлбэрийг /үзэсгэлэнт газар, түүх соёлын үзмэр, Монгол уламжлалт мал маллагаа г.м/ тодорхой тусгах - Жуулчны бааз, амралтын газрын зориулалтаар эзэмшүүлэх газрын байршил, хэмжээг зураглах. - Аялал жуулчлалын бүсийг тохиромжтой байдлын үнэлгээ ашиглан оновчтой байршлыг тодорхойлох. - Аймгийн хэмжээнд хэрэгжихээр төлөвлөгдөж буй төсөл хөтөлбөрүүдтэй уялдуулан аялал жуулчлалын төрөл, маршрутыг гарган, байршил хэмжээг зураглах 2.1.13. Үйлдвэр, уурхайн газрын төлөвлөлт - Улсын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан үйлдвэр уурхайн газрын байршлыг, нөлөөллийн бүсийн хамт зураглах. - Аймгийн төв болон бусад сумын Хот байгуулалтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, сумын түүхий эдийн нөөц боломжид тулгуурласан үйлдвэр технологийн парк, хүнд үйлдвэрийн байршлыг зураглаж, авах арга хэмжээг төлөвлөх - Уул уурхайн нөлөөлөлд өртөж эвдэрсэн газрыг тодорхойлж, газрын чанарын хянан баталгаа хийх газруудыг тодорхойлох. - Ухагдаж эвдэрсэн газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх талаар төлөвлөх 2.1.14. Олон нийтийн оролцоог хангасан материал /хэлэлцүүлэг явуулсан, санал авсан материал, уулзалтын тэмдэглэл,
--	--	---

		фото зураг, төлөвлөгөөг баталгаажуулсан шийдвэр/ 2.1.15. Газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1.8-д заасны дагуу газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас гаргасан дүгнэлт 2.1.16. Захиалагчийн хяналтын дүгнэлт
7	Гүйцэтгэх ажлын хэмжээ	Нийт га талбайг хамарна.
8	Гүйцэтгэх ажлын үе шат	Ажлыг дараах үе шатаар гүйцэтгэнэ. /Хавсралт 1/ Үүнд: 1. Суурь судалгааны анхдагч мэдээлэл цуглуулах, дүгнэлт гаргаж нэмж судлах төлөвлөгөөг гаргах, газар дээр нь очиж тодруулга хийх, анхдагч мэдээлэл, судалгааны материалыг боловсруулж нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ хийх; 2. Орон нутгийн төрийн байгууллагууд, ард иргэдийн оролцоог хангах /Хэлэлцүүлэг, санал асуулга хийх, судалгаа авах/; 3. Төлөвлөгөөний анхны хувилбарыг боловсруулах; 4. Захиалагч байгууллага болон олон нийтэд хэлэлцүүлэх, санал авах, зөвшилцөх, хяналт шалгалт, дүгнэлт гаргуулах; 5. Хэлэлцүүлэг явуулах, санал авах, хяналт шалгалт, дүгнэлт гаргах явцад гарсан саналаас шаардлагатайг тусган төлөвлөгөөг эцсийн хувилбараар боловсруулах; 6. Гэрээний дагуу батлагдсан газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг захиалагч болон хэрэглэгч байгууллагад хүлээлгэн өгөх; 7. Гэрээг дүгнэх, төлбөр тооцоог дуусгах;
9	Техникийн шаардлага, заавар	Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө боловсруулахад дараах техникийн шаардлагыг баримтлан ажиллана. Үүнд: 1. Төлөвлөлтийн зургийг Монгол улсын стандарт "Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний 1:1000, 1:2000, 1:5000 масштабын зургийн таних тэмдэг": MNS 6316:2012, "Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний 1:25000, 1:50000, 1:100000 масштабын зургийн таних тэмдэг" MNS 6317:2012, "Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний 1:500000, 1:1000000 масштабын зургийн таних тэмдэг" MNS 6315:2012 болон атрибут мэдээллийн тоон өгөгдлийн стандарт; 2. Барилга, хот байгуулалтын сайдын оны ... дүгээр сарын ...-ны өдрийн тоот тушаалаар батлагдсан "Аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах зөвлөмж"; 3. Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газрын даргын 2015 оны А/200 тоот тушаалаар батлагдсан "Газар ашиглалтын тохиромжтой байдлын үнэлгээ боловсруулах аргачлал" 4. Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн газрын даргын 2016 А/206 тоот тушаалаар батлагдсан "Улс, бүс, аймаг, нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний тоон зураг боловсруулах заавар" 5. Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газрын даргын 2017 оны А/278 тоот тушаалаар батлагдсан "Сумын нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулах аргазүй" 6. Газрын харилцаа, барилга, геодези, зураг зүйн газрын даргын 2009 оны 11 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 224 тоот тушаалаар батлагдсан "Газрын нэгдмэл сангийн тоо бүртгэл хөтлөх журам" 7. 1997 оны Геоэкологийн хүрээлэн, Газрын хэрэг эрхлэх газрын хамтран боловсруулсан "Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа хийх ажлын заавар"; 8. Газрын даргын 2015 оны 01 дүгээр сарын 22-ны А/22 тоот тушаалаар батлагдсан "Газар, байгалийн нөөц эдэлбэрийн зүй

		ёсны эрхийг бүртгэн баталгаажуулах түр заавар” ; 9. Засгийн газрын 2003 оны 28 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа хийх журам”; Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө боловсруулахад дараах зааврын дагуу ажиллана. Үүнд: 1. Судалгааны болон төлөвлөлтийн зургийн байрлалыг WGS-84 солбицлын системд, өндрийг балтийн тэнгисийн өндрийн системд тус тус гүйцэтгэнэ. 2. Бүх төрлийн дүн шинжилгээг стандарт аргачлалын дагуу хийсэн байна. 3. Заавал мөрдөх акт, нотлох баримт, тэмдэглэлийг үйлдсэн байна 4. Гүйцэтгэгч байгууллага нь төлөвлөгөөний үе шатны гүйцэтгэлийг Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар болон Аймгийн Газрын харилцаа барилга хот байгуулалтын газарт тухай бүр тайлагнана. 5. Газрын төлөв байдал, чанарын үнэлгээний бүсүүд, тэдгээрт зөвшөөрөгдөх аж ахуйн болон байгаль хамгаалах үйл ажиллагааны төрөл, чиглэл, дэглэм, горим, тавигдах шаардлагыг тодорхойлно. 6. Төлөвлөгөөний зураг төслийн үзүүлэлтийг төлөвлөлтийн өмнөх болон дараах үзүүлэлтээр гаргана /Хавсралт 2/. 7. Төлөвлөгөөний зураг төслийн хүрэх үр дүн нь шалгуур үзүүлэлтийн шаардлагыг хангасан байна. / Хавсралт 3/ 8. Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний эцсийн дүгнэлт, саналыг өгч, ажил шалгасан акт, ажил хүлээн авсан акт үйлдсэнээр ажлыг дууссанд тооцно.
10	Ажлын хяналт, шалгалт	1. Газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах талаар мэргэжлийн удирдлага, заавар арга зүйгээр хангах, улсын ерөнхий төлөвлөгөөтэй хэрхэн уялдах талаар зөвлөгөө өгч, хэрэгжилтэд хяналт тавина. 2. Аймгийн ГХБХБГ-аас гүйцэтгэгч байгууллага ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулахад аймгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, байгаль хамгааллын салбаруудын дэд хөтөлбөр, төлөвлөгөө, стратегитэй хэрхэн уялдах талаар, хамтран ажиллаж, үйл ажиллагаанд тогтмол хяналт тавина. 3. Бүх яам, салбарын болон бүс нутаг, орон нутаг, иргэдийн байгууллага /иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал , иргэдийн нийтийн хурал, төрийн бус байгууллага/, иргэдээс санал авч хянуулсан байна.
11	Хүлээлгэн өгөх материал	Төлөвлөгөөний иж бүрэн материалыг /тайлбар бичиг, мэдээллийн сан, холбогдох зураг, DVD/ дараах байгууллагад тус бүр 1 хувийг хүлээлгэн өгнө. Үүнд: 1. Аймгийн/нийслэлийн ЗДТГ-ын хөгжлийн бодлогын хэлтэс 2. Аймгийн/нийслэлийн ИТХ 3. Аймгийн/ нийслэлийн газрын алба 4. ГЗБГЗЗГ-ын Газар зохион байгуулалтын хэлтэс 5. ГЗБГЗЗГ-ын Архив, Мэдээллийн төв Тайлан, мэдээллийг хүлээлгэж өгөхдөө ГХГЗЗГ-ын даргын 2015 оны 09 дүгээр сарын 17-ны өдрийн А/208 дугаар тушаалаар батлагдсан “Улсын төсвийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавих, үр дүнг үнэлэх, шалгаж хүлээн авах журам”-ыг, Ерөнхий төлөвлөгөөний тоон зургийн мэдээллийн санг хүлээлгэн өгөхдөө ГХГЗЗГ-ын даргын 2016 оны А/206 тушаалаар

		батлагдсан “Улс, бүс, аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний зургийн тоон мэдээлэл боловсруулах заавар “-ыг тус тус баримтална.
12	Захиалагч байгууллага	1. Аймгийн/нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар 2. Аймгийн газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар/Нийслэлийн газрын алба
13	Гүйцэтгэгч байгууллага	"....."ХХК /Газар зохион байгуулалтын мэргэжлийн байгууллагын эрх бүхий байгууллага байна/
14	Санхүүжилт, эх үүсвэр	1. Төлөвлөгөө боловсруулах үе шат бүрт Газрын харилцаа, геодези зураг зүйн газраас явцын дүгнэлт гаргуулж акт үйлдсэний дараа санхүүжилтийг шийдвэрлүүлнэ. 2. Аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах төсөв зардлын 5-аас доошгүй хувийг ажлын үе шатны гүйцэтгэлийн явц, чанарыг шалгах шинжээчдийн баг ажиллуулахад зарцуулна. 3. Аймгийн төсвийн хөрөнгөөр дараах хуваарийн дагуу санхүүжүүлнэ. Үүнд: 3.1. Эхний санхүүжилт -20 хувь 3.2. Хоёр дахь санхүүжилт - 30 хувь /Бэлтгэл ажил хийгдсэний дараа/ 3.3. Гурав дахь санхүүжилт - 30 хувь /Эхний шатны төлөвлөгөөний тайлбар бичиг, мэдээллийн санд өгсөн дүгнэлт гарсны дараа/ 3.4. Эцсийн санхүүжилт - 20 хувь /Ажил хүлээлгэн өгсний дараа/
15	Ажлын онцгой нөхцөл	Орон нутгийн ба улсын тусгай хамгаалалттай газар ажиллах бол зөвшөөрөл авах
16	Төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалах	Төрийн болон албаны нууцын тухай хууль, Монгол улсын төрийн болон албаны нууцыг хамгаалах нийтлэг журам.
17	Даалгаварт тусгагдаагүй ажил	Даалгаварт тусгагдаагүй ажлыг нэмэлт нөхцөлөөр гүйцэтгэнэ.

ХЯНАСАН:

ЗӨВШӨӨРСӨН:

БОЛОВСРУУЛСАН:

Аймаг, нийслэлийн хөгжлийн дүн шинжилгээний загвар

Үндсэн мэдээлэл		
Нутаг дэвсгэр: 5,5 км²	Хүн ам: 17399	Хүн амын нягтрал: 3,14 хүн/км²
Хүн амын жилийн дундаж өсөлт: (сүүлийн 10 жилээр) 0,57 хувь (1995-2005), 2,73 хувь (2005-2017) гэх мэт.	Малын тоо, толгой, төрлөөр: Бүгд 427.46, адуу 20.59, үхэр 14, тэмээ 1.06, хонь 208.08, ямаа 183.72	
ДНБ, салбараар: ХАА 24 хувь, аж үйлдвэр, барилга 38 хувь, үйлчилгээ 38 хувь гэх мэт.		
Газар ашиглалт: Ойн сан 0 хувь, Тариалангийн талбай 38,7 га (үр тариа 0 га, малын тэжээл 4,3 га, 2017 оны байдлаар) гэх мэт.		
Одоогийн байдал		
Газар зүйн нөхцөл байдал: Тал хээр нутагтай, газар нутгийн 80 хувийг бэлчээрийн зориулалтаар ашиглах боломжтой, ойн сангүй. Эх газрын уур амьсгалтай, жилийн дундаж температурын хэлбэлзэл өндөр: +37-оос -37 градус Жилийн дундаж температур: 200-250 мм Далайн түвшнээс дээш: 1000-1200 м өргөгдсөн Говьсүмбэр аймагт нутагшдаг ан амьтан: Цагаан зээр гэх мэт.	Нийгмийн асуудлууд: Ажиллах хүчний оролцооны түвшин: 52.4 хувь (20-р байр) Дундаж цалингийн хэмжээ өндөр буюу 800000 төгрөг (2-р байр) Ажилгүйдлийн түвшин өндөр буюу 18.1 хувь (20-р байр) Төрийн албан хаагчдын нийт ажиллагсдад эзлэх хувь хамгийн өндөр буюу 24.4 хувь гэх мэт.	
Эдийн засаг: Төсөв зарцуулалтын харьцаа өндөр буюу 106.5 хувь Бүсийн түвшинд 1 хүнд ногдох ДНБ-ний хэмжээ 4901000 (2016), 7-р байр Эдийн засгийн идэвхитэй хүн амын түвшин: 37.1 хувь Ажил эрхлэлтийн түвшин: 82.3 хувь, 20-р байр Бүс нутгийн ДНБ-д эзлэх аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалт 55 хувь, 3-р байр гэх мэт.	Дэд бүтэц: Зам тээврийн дэд бүтэц харьцангуй хөгжсөн гэх мэт.	
Тулгарч буй бэрхшээл		
Газар нутгийн хэмжээ бага Эдийн засаг жижиг, төрөлжөөгүй Үр тарианы үйлдвэрлэлийн хэмжээ бага, мал аж ахуй голлосон гэх мэт.	Дэд бүтэц, нийгмийн үйлчилгээ хангалтгүй Ашигт малтмалын нөөцөө олборлож, эдийн засгийн эргэлтэд оруулаагүй гэх мэт.	
Хөгжлийн хэтийн зорилт		

УБ- Замын Үүд чиглэлийн зам дагуу байрласан Чойр хотын байршлыг ашиглаж, хотыг хөгжүүлэх Ашигт малтмалыг боловсруулах зорилгоор чөлөөт бүсийг ашиглах гэх мэт.	Улаанбаатар хотыг мах, махан бүтээгдэхүүнийг хангах эрчимжсэн мал аж ахуйг хөгжүүлэх гэх мэт.	
Газар ашиглалтын бодлогын ерөнхий бүсчлэл, түүнд тавигдах шаардлага, дэглэм, горим (зөвшөөрөгдөх, хязгаарлагдах болон хориглох газар ашиглалтын төрлүүдийг агуулсан байна.)		
Газар ашиглалтын бодлогын ерөнхий бүсчлэл: Уламжлалт мал аж ахуйн ерөнхий бүс гэх мэт.	Тавигдах шаардлага, дэглэм, горим: Уул уурхай, хүнд үйлдвэр барьж байгуулахыг хориглох гэх мэт.	Үр ашиг: Одоогийн ханшаар мөнгөн дүнгээр илэрхийлсэн байх
Газар ашиглалтын хөгжлийн чиг хандлагын хувилбарууд, баримтлах бодлого		
Малын бэлчээр, тэжээлийн газрыг эзэмшүүлэх замаар түүний ашиглалтыг сайжруулах, хамгаалах, талхлагдсан бэлчээрийг нөхөн сэргээх Хөдөөгийн усан хангамж, хүрэлцээг сайжруулах арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх;		
Мал, түүний гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний нөөцийг эдийн засгийн эргэлтэд эрчимтэй оруулах нөхцөлийг бүрдүүлж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлд мал аж ахуйн салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг 2020 онд 2016 оны үзүүлэлтээс 2,5 хувиар нэмэгдүүлэх гэх мэт.		
Үр ашгийг мөнгөн дүнгээр илэрхийлсэн төсөөлөл		
Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнээс олох ашиг шим төгрөг гэх мэт.		

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний загвар

БАТЛАВ:

..... аймгийн/нийслэлийн ИТХ-ын
20.... оны дугаар тогтоолын хавсралт

Аймаг/нийслэлийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

Д/д	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Гарах үр дүн				Төсвийн төсөөлөл /сая төг/	Эх үүсвэр	Хариуцах эзэн
			Шалгуур үзүүлэлт /хэмжих нэгж/	Суурь үзүүлэлт	Хугацааны эцэст				
0	1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	Газар зохион байгуулалтын үйл ажиллагаа /Хянан баталгаа, байрзүйн зураг хийх, хэсэгчилсэн төлөвлөгөө хийх гэх мэт/	Төлөвлөлтийн хугацаанд	Төлөвлөлтийн хүрээнд хүрэх үр дүнгийн	Одоогийн нөхцөл байдлын үзүүлэлт				ЗДТГ, Газрын алба,	
2.	Нэгдмэл сангийн үндсэн ангилал хооронд шилжүүлэх арга хэмжээ /хот суурины газрыг тэлэх, шинээр үүсгэх, шинээр атар газрыг эргэлтэд оруулах, зам шугам сүлжээний газрыг бий зорилгоор газрын нэгдмэл сангийн ангилал шилжүүлэх санал гаргах гэх мэт/	Төлөвлөлтийн хугацаанд жил бүр гэх мэт	Ангилалд шилжүүлэх газрын хэмжээ, га						
3.	Ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой аймаг/нийслэлийн ИТХ, Засаг даргын зүгээс гаргах журам, бодлого шийдвэрийн баримт бичгүүд /бэлчээр ашиглах, суурин болон бэлчээрийн мал аж ахуйн бүсэд мөрдөгдөх дэглэм, горимыг тогтоосон журам боловсруулж							ЗДТГ, Газрын алба, ХАА-н газар, Байгаль орчны газар гэх мэт	

Д/д	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Гарах үр дүн			Төсвийн төсөөлөл /сая төг/	Эх үүсвэр	Хариуцах эзэн
			Шалгуур үзүүлэлт /хэмжих нэгж/	Суурь үзүүлэлт	Хугацааны эцэст			
	батлуулах гэх мэт/							
4.	Ерөнхий хэрэгжүүлэхтэй холбоотой аймаг/нийслэлийн ИТХ, Засаг даргын зүгээс хил зааг, бүс нутаг тогтоох шийдвэр гаргах Лухайн аймаг/нийслэлийн хил зааг, улирлын бэлчээр, бэлчээрийн болон суурин мал маллагааны бүс нутаг, тууврын зам, дамжин өнгөрөх бэлчээрийн хил зааг, хуваарийг батлах/							
5.	Газрыг нөхөн, сэргээх, хамгаалах арга хэмжээ /Бэлчээр, хадлангийн өнжөөж, амраах, сайжруулах, сэргэх арга хэмжээ, хортон мөргөлттэй тэмцэх, элэгдэл эвдрэлд орсон газрыг нөхөн сэргээх гэх мэт/		Шалгуур үзүүлэлтийг төлөв байдал чанарыг тодорхойлох аргачлал, сэргэх чадавхийн дагуу					
6.	Аймаг дундын отрын нөөц нутаг бий болгох /Шинээр отрын нөөц нутаг бий болгох, орон нутгийн тусгай хэрэгцээнд авах/							
7.	Газрыг аймаг, нийслэлийн орон нутгийн тусгай хэрэгцээнд авах							
8.	Усжуулах бэлчээрийн газар /Шинээр худаг гаргах, засварлах, хөв цөөрөм байгуулах/							гэх мэт.